

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

VAN ZOYS TOT SOEST / 28e jaargang nummer 3

Foto omslag: Aquarel van de hervormde kerktoeren en pastorie, geschilderd door Cornelis de Kruijff, het oudst bekende dorpsgezicht van Soest in kleur. Te zien zijn o.a. ds Wouterus Gijsbertus van de Broek, zijn vrouw en zijn schoon-moeder. Doordat Van den Broek in 1814-1817 in Soest stond is de aquarel vrij nauwkeurig te dateren.

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: W.P. de Kam, Emmalaan 3 wim.de.kam@wolmail.nl	(035-5880048)
Secretaris	: J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a johhilh@wanadoo.nl	(035-6018639)
Penningmeester	: P. Kuijpers, Nassaulaan 8 pkuijpers@12move.nl	(035-6013060)
Overige leden	: R.P. van Dorresteyn, Kolonieweg 6a r.v.dorresteyn@planet.nl	(035-6030234)
	J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a johhilh@wanadoo.nl	(035-6018639)
	R.H. Kruiswijk, Specht 17 kruiswyk@wanadoo.nl	(035-6011084)
	Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54 jmvdpoll@tiscali.nl	(035-6017065)
	W. Routers, Cimbaal 19 routers@wanadoo.nl	(035-6010169)
	F.J.M. Stokhof de Jong, Korte Kerkstraat 1 stokhof-dejong@planet.nl	(035-6090833)
	P. v.d. Weij, P.C. Hoofthlaan 34 petervanderweij@tiscali.nl	(035-6015779)

Redactiecommissie : J.E.J. Hilhorst, W.P. de Kam, W.C.J.M. Peters

Redactie-adres : Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639

E-Mail: johhilh@wanadoo.nl

Homepage : www.hvsoest.nl

Omslag : W. Routers

Grafische verzorging : Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

OMGANG MET 'DE' GESCHIEDENIS EN 'HET' VERLEDEN

Voorzitter Wim de Kam

De jaarwisseling is een mooi moment om even stil te staan bij de manier waarop met 'geschiedenis' kan worden omgegaan en de dilemma's die daarbij spelen. Als historische vereniging en als Stichting Oud Soest (museum) worden we met de vraag hoe om te gaan met 'geschiedenis' regelmatig geconfronteerd.

Net zo min als de Nederlander bestaat (Maxima had daarin groot gelijk) bestaat de Soester niet. Er kan ook geen sprake zijn van de geschiedenis van Soest. Bij alles wat we over het verleden we weten komen zullen we ons ook voortdurend voor ogen moeten hebben dat de historische waarheid niet bestaat. Dat noopt tot bescheidenheid en relativering bij het poneren van meningen over het verleden. Dat behoeft ons echter geenszins te weerhouden om ons met enthousiasme in dat verleden te verdiepen, het kritisch en met respect te onderzoeken en er met elkaar over te publiceren, debatteren enz.

Uit de discussie over de samenstelling van de nationale canon voor het geschiedenisonderwijs is wel gebleken dat je over de onderwerpen waarvan kennis over het verleden belangrijk wordt geacht, danig van mening kunt verschillen. Ook over wat deel dient uit

te maken van de regionale canon en lokale canon kunnen de meningen uiteenlopen. Bij de weergave van 'de' geschiedenis van Soest in hoofdlijnen in de gang van het museum, dat in het eerste kwartaal van 2008 gestalte zal krijgen moet dan ook het woordje 'de' uitdrukkelijk tussen aanhalingstekens worden geplaatst. Het is mogelijk dat u onderwerpen mist die u juist zeer belangrijk vindt of onderwerpen aantreft waarvan u het belang minder acht. Er zijn hedendaagse keuzes gemaakt over aspecten van 'de' geschiedenis van Soest. Datzelfde geldt voor het boek dat in opdracht van de Historische Vereniging door onderzoekers wordt ontwikkeld en beoogt meer licht te werpen op het verleden van Soest in de 17e en 18e eeuw. Ook daarbij is het maken van keuzes onontkoombaar. Uw kritiek op de keuzes mag best klinken.

Bij dit alles komt nog dat om mensen te interesseren voor geschiedenis de presentatie en leesbaarheid aantrekkelijk moet worden gemaakt. Dat is een vak apart en kan soms ten koste gaan van de inhoud.

Om het verleden op de staart te trappen is meer nodig dan feitenkennis en de juiste methode. En echt 'grijpen' kunnen we 'het verleden' niet. Je kunt er

wel door gegrepen worden zonder er in te blijven steken. Dat hoeft geen betrekking te hebben op grote politieke en economische gebeurtenissen. Het kan ook betrekking hebben op de eigen persoonlijke geschiedenis of die van de familie. Ook door plaatsen van herinnering kan via de eigen straat, het eigen huis, de school of de vereniging het verleden vorm worden gegeven, een plek krijgen. Dat is niet alleen een zaak van ouderen. Jongeren vertrouwd te

maken met het erfgoed en 'hun erfgoed' er aan toe te voegen zien we mede als opdracht van de vereniging en de stichting.

Ik hoop dat velen ook in 2008 weer kunnen en willen meewerken aan die opdracht, elk op een eigen wijze en zo elkaar aanvullend.

Namens het bestuur van de vereniging en de stichting wens ik u fijne feestdagen toe en tot ziens op de klitsavond!

IN MEMORIAM ANTOON TAMMER

Onlangs bereikte ons het bericht dat de heer Antoon Tammer uit Soesterberg overleden is. Antoon was vanaf het begin deelnemer aan de werkgroep genealogie van onze vereniging, nu alweer 27 jaar geleden. Antoon was trouw aanwezig en altijd geïnteresseerd in ieders onderzoeksactiviteiten. Natuurlijk was hij de specialist betreffende Soesterbergse aangelegenheden en daar hebben we dankbaar gebruik van mogen maken. Ook op de andere activiteiten van de Historische Vereniging was hij een regelmatige gast. Een afscheid zoals dit komt altijd te vroeg maar we blijven Antoon in herinnering houden als een sympathiek mens.

Werkgroep Genealogie

GRAVEN IN DE OUDE KERK (deel 3)

Ton Hartman m.m.v. werkgroep Genealogie en Gérard Derks

Inleiding

In de vorige afleveringen van deze artikelenreeks hebben we al over verschillende aspecten van het begraven in de kerk, en speciaal in de Oude Kerk van Soest, geschreven. Inmiddels zijn de archieven van de Nederlands Hervormde Gemeente van Soest weer terug in het dorp en aan de zorgen van onze archiefassistent dhr. Joop Piekema toevertrouwd¹. In de eerste aflevering hebben we al gemeld dat in de inventaris van deze archieven een beschrijving voorkwam waarin geschreven werd over het ophogen van de kerkvloer. Omdat bij het ophogen de grafstenen toch van hun plaats gehaald zullen zijn was ons vermoeden dat er toen misschien wel een registratie gemaakt zou zijn. Integendeel, uit de stukken blijkt dat er toen al geen registratie meer aanwezig was.

Een ootmoediglijk rekest

Er werd een rekest opgesteld aan de "Edele Mogende Heeren Gedeputeerden van de Staaten 's Lands van Utrecht". Om u kennis te laten maken met het schriftelijk taalgebruik van die tijd geven we de volledige tekst weer:

Geeven ootmoediglijk te kennen de kerkmeester van de Kerke tot Zoest, mitsgaders Cornelis van Altena en Toon Tijmense van den Hoeve als Gecommitteerdens uijt den Gerechte van Zoest, dat de supplianten genoodzaakt zijn de Graven in de gemelde Kerke te moeten verhogen, en als tot het vernieuwen der steenen en zerken die onbruikbaar geworden zijn deswegens eenige kosten zoo tot en stellinge van dien zullen moeten expendieren, dat de supplianten beducht zijn dat zij tot bekominge van dezelve niet zullen geraken, nadermaal het meerdere gedeelte der naamen of eijgenars van de graaven in de gemelde Kerke of verstorven of door verloop van tijden genoegzaam onbekend zijn geraakt, waar door de supplianten buijten staat zijn om de kosten dien aangaande te doen, te zullen kunnen repeteren, ten waare door Uw Edele Mogende aan de Supplianten wierde gepermitteerd, onder de Gerechte van Zoest bij Publicatie en affixie, mitsgaders bij de Publicque Couranten te mogen doen bekend maken aldus;

Misschien vindt u hedendaagse ambtelijke teksten wel eens moeilijk te

¹ Hans Kruiswijk, "Soester archief uitgebreid", gepubliceerd in Soest Nu van 6 december 2006, pag. 5

begrijpen doch in vroeger tijden was dat ook al vakjargon. Later zullen we de te publiceren tekst behandelen. Het verzoekschrift wordt met een tweede zin afgesloten waarin nogmaals nederig om toestemming gevraagd werd. De brief is opgesteld en ondertekend door notaris H. van Dam te Utrecht.

Wat nog wel het meest opvalt is de onderdanige toon en dat er bij de provinciale overheid toestemming gevraagd wordt voor zoiets pietluttigs als een affiche ophangen en een advertentie zetten. Het verzoekschrift is niet gedateerd maar bij de provincie van ambtelijk advies voorzien op 10 juli 1780. Het zou te verwachten zijn dat er tegelijkertijd een verzoek om een bijdrage in de kosten gedaan zou worden. In dit dossiernummer is daar niets over te vinden², de kans dat er uit land's of provinciale kas een subsidie gegeven zou worden is uiterst klein, Nederland was in de vierde zeeoorlog met Engeland verwickeld en in Utrecht begonnen de patriotten zich steeds meer te roeren. Of er in Soest genoeg middelen voorhanden waren is ook twijfelachtig, bij de volkstelling van 1786 werden vele gezinnen als arm bestempeld.

Onze oudere lezers die opgegroeid zijn in een sterk verzuilde samenleving zullen misschien opkijken bij de weten-

schap dat Toon Tijmense van de Hoeve als rooms-katholiek meehielp de hervormde kerk te repareren. Doordat de protestantse bevolkingsgroep in Soest vrij klein was bestond het bestuur van het gerecht (vergelijk nu met gemeentebestuur) ook uit katholieken. Officieel mochten alleen lidmaten van de staatskerk (de hervormde kerk) bestuursfuncties vervullen. Dit is een van de redenen dat katholieken nogal sympathiek tegen de ideeën van de patriotten aankeken.

De aankondiging

Nu dan de advertentie die in de "Utrechtsche Nederduitsche Courant" verschenen is en de bekendmaking die misschien wel – indachtig Luther – op de kerkdeur gespijkerd is;

De kerkmeester van de Kerke tot Zoest, mitsgaders Cornelis van Altena en Toon Tijmense van den Hoeve als Gecommitteerdens uijt den Gerechte van Zoest, notificereen alle, en een ijgelijk bij deezen, die eenige Graaven in de Kerke van Zoest hebben, dezelve op den 14^e November 1780 zullen moeten aangeven bij de tegenwoordige Kerkmeester aldaar; en dezelve Graaven op haar naamen te doen stellen, mitsgaders te betalen de kosten zo over het verhoogen van dien als tot het vernieuwen der steenen en zerken, die on-

² Streekarchief Eemland, locatie Soest, Archieven Hervormde Gemeente Soest dossiernr. 140

bruikbaar geworden zijn gevallen, op peene dat de geen, die op de voornoemde tijd van zulks te doen in gebreken blijft, degraaven van alzulke gebreken zullen vervallen, en in Eijgendom komen aan de voornoemde kerke.

Of er mensen gereageerd hebben is in dit dossiernummer niet te vinden, naast de voorwaarden waaraan de aannemer moest voldoen komt er nog wel een kostenberekening in voor. Uit de bovenstaande bekendmaking is niet duidelijk wie de kerkmeester was, uit de rekening uit 1781 blijkt dat Evert Fluijt kerkmeester was. Nu was Evert Fluijt in het dagelijkse leven timmerman en diende hij als timmerman een rekening in bij de kerkmeester Evert Fluijt. Hij omschrijft het zo; *ik selfs verdient en verschooten*. Een nieuw element wat naar voren komt uit de rekeningen is het verschil tussen graven en kelders. Voor beiden is een apart staatje gemaakt maar er worden geen aantallen genoemd dus kunnen we er geen conclusies aan verbinden³. Misschien houdt het verschil tussen kelders en graven wel verband met de wijze van begraven, in vroeger tijden schijnen de wat gewonere mensen “zich niet te laten kisten”, ze werden dus zonder kist begraven. Wat Soest betreft

weten we dat in de 18^e eeuw vrijwel iedereen in een kist begraven werd, voor de minvermogenden werd door de armmeester voor een kist gezorgd. Wat natuurlijk meer op stand was is het begraven in een kelder, en dan wel in je eigen huisje. Schertsenderwijs wordt wel eens gezegd “tussen zes planken liggen”, dit was vroeger dus zeven planken, de kist had dan ook een deksel in dakvorm⁴. Wat na de dood met het stoffelijk overschot gebeurt hebben we al kunnen lezen op de grafsteen van Geurt Hilhorst namelijk; *hij int graf verrot*. Het is wel niet helemaal kies om over te schrijven maar na verloop van tijd zullen de stoffelijke overschotten toch tot ontbinding overgaan. U begrijpt ook dat in een kelderachtige ruimte waar zich in en buiten de kist veel lucht bevindt het geurprobleem groter is dan bij een met zand afgedekt stoffelijk overschot. Dit is volgens mij ook de verklaring voor “rijke stinkerds”, ook de gewone man werd in de kerk begraven maar wel op een andere wijze.

Uit de rekeningen kunnen we nog wat wetenswaardigheden putten, zo werd het zand voor het ophogen van de graven uit de nabijheid gehaald, uit de Eng. De Eng bestaat onder de zwarte

³ Streekarchief Eemland, locatie Soest, Archieven Hervormde Gemeente Soest dossiernr. 140

⁴ Henk L. Kok, Begraven & Begraafplaatsen, blz. 20 t.m. 31, Utrecht 1994

bovenlaag uit opgestuwd rivierzand wat daarvoor goed geschikt was en is. Het zand uit de Soester duinen is veel fijner⁵. De kalk en de stenen voor de grafkelders werden aangevoerd per schip en gelost bij Evert Dirksen op de Kleine Melm. Het metselwerk werd gedaan door Aart Pelgrum en als smid was Gerrit Roest werkzaam. Tegelijkertijd werden er meteen maar wat onderhoudswerkzaamheden aan het gebouw verricht en viel de vermelding van een duifhok op. Onderlaatst is er op een flatgebouw langs de Eng ook een duiventil geplaatst, in 1781 was er een duifhok aan de rand van de Eng en wel op de toren van de Oude Kerk. Zou het plaatsen toen ook tumult gegeven hebben?

Terug naar de grafstenen

In de vorige aflevering van deze artikelenreeks hebben we al een zestal grafstenen van aanvullende informatie voorzien. Dankzij de terugkeer van de archieven van de Oude Kerk naar Soest konden we opnieuw in deze archieven snuffelen. Waren wij de vorige keer nog in het ongewisse over de overlijdensdatum van **Constantinus Webber**, we hebben nu een duidelijke aanwijzing wanneer hij ongeveer overleden zal zijn. Onder de staat begrotingen en rekeningen vinden we als een van de

laatste posten; memories van ontvangsten van begrafenisgelden 1786 – 1796. Het is verassend dat deze omslag bewaard gebleven is, de financiële boekhouding is op chronologische volgorde bewaard tot 1948 en als toetje vinden we nog twee omslagen uit de 18^e eeuw. Het staatje van Lamberti (17 september) 1786-1787 is opgemaakt door Willem Smits als kerkmeester. Willem Smits noemt geen datums maar zijn omschrijvingen zijn wel duidelijk, de betalende (bv. de erfgenamen of de weduwe) en de naam van de overledene. De staatjes over 1787 tot en met 17 september 1796 zijn opgesteld door Evert Tesselhoff als koster. Deze noteerde wel datums maar de omschrijvingen zijn van wat cryptische aard.

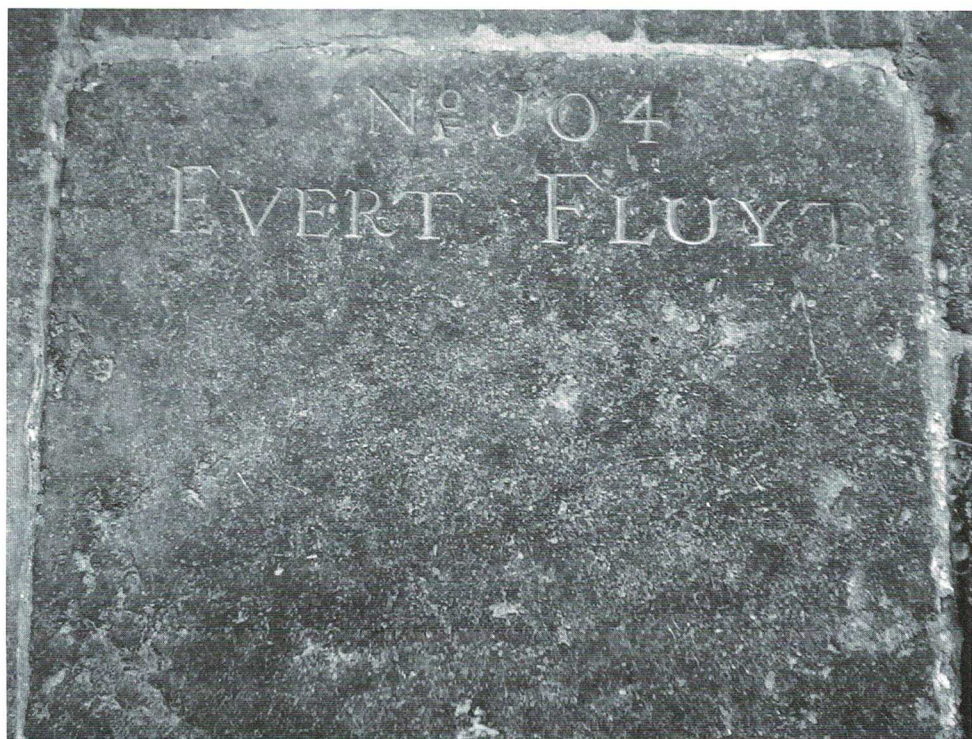
In de staat over 1794 vinden we *voor het gebruik van het Baarlaken en kerkgraven ontfangen dit onderstaand; den 15 Maart Constantinus Webber 1-4-“*. Van enkele andere overledenen waarbij wel een sterfdatum bekend was ligt de betaaldag één tot twee weken na de begrafenis. Gaan we ervan uit dat de nabestaanden een normaal betalingsgedrag hebben dan zou Constantinus begin maart 1794 overleden en begraven zijn. Gezien het bedrag is het vrij waarschijnlijk dat hij buiten de kerk begraven is, bij een andere overledene staat ook vermeld; *voor het inzetten*

⁵ Pieter Augustinus, lezing over de Eng, november 2006

van een lijk in een kerkegraf. Of Constantinus een hervormde of katholieke begrafenis gehad heeft kunnen we niet uit deze omschrijving halen (Constantinus was hervormd gedoopt maar zijn derde vrouw was roomskatholiek gedoopt), van andere personen weten we zeker dat ze rooms-katholiek

waren en toch vanuit de Oude Kerk begraven werden⁶.

Bij de discussies over de teruggave van de Oude Kerk aan de katholieken werd ook vermeld dat er in de Oude Kerk een ruimte was voor de voorbereidingen van een rooms-katholieke begrafenis⁷.

Kerkgraf van Evert Fluyt

⁶ Streekarchief Eemland, locatie Soest, Inventaris van de Archieven der Hervormde Gemeente te Soest, dossiernr. 276, met dank aan dhr. J.J. Piekema

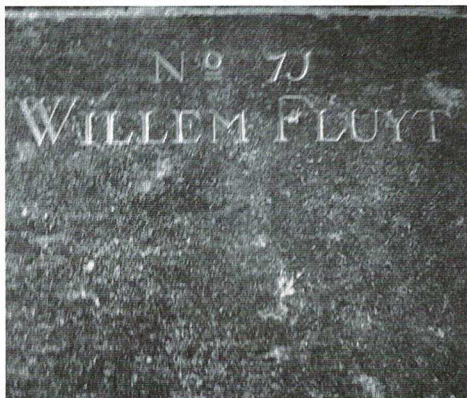
⁷ Streekarchief Eemland, locatie Soest, Archief Hervormde Gemeente Soest, inv.nr. 1

Vrijwel zeker is deze steen voor Evert Fluijt bestemd die we in het algemene gedeelte van dit verhaal al zijn tegengekomen. Enige verwarring is ontstaan door een vermelding in de inwonerslijst van 1802. Daarin komen we naast Evert Fluijt ook een Wed. Evert Fluijt tegen. Waarschijnlijk berust deze vermelding op een fout. Evert is gedoopt op 29 september 1743 en overleden op 24 december 1822. Vermoedelijk is Evert dus niet begraven onder de steen met zijn naam. Evert was getrouwd met Hendrikje Blaauw uit Wildervank in de provincie Groningen gelegen. Waarschijnlijk had zij een betrekking in Amersfoort want *de regeerders der stad Amersfoort beloven bij deesen, dat indien Hendrikje Blaauw, huysvrouw van Evert Fluijt in de gerechte van Soest oft elders, onverhoopt buyten staat mogte komen te geraaken om de kost te winnen, haar Ede acte deselven Hendrikje Blaauw tot allen tijdens weder binnen deezen stad zullen admitteren en ontvangen. Actum deesen 11^e september 1769.* Dit wordt een akte van indemniteit genoemd.

We hebben al gezien dat het beroep van Evert timmerman was en dat hij de functie van kerkmeester ook ervaren heeft. Zijn kleindochter Hendrikje Fluit is gehuwd met Cornelis Hendrikus van Brummelen (de eerste Van Brummelen in Soest). Het nageslacht van dit echtpaar kan de grafsteen van hun voorvader nog steeds met een bezoek vereren.

De inwonerslijsten van o.a. 1786 voor Soest zijn volgens een vaste route opgesteld. Bij de volkstelling is de gerechtsbode langs elk huis gegaan voor de gegevens, nu was Evert de buurman van de dominee. Bij de grafsteen van Isaak Inssen hadden we al gezien dat het predikantshuis in de schaduw van de kerk gelegen was. Mogen we nu de conclusie trekken dat het pand waar meer dan 150 jaar bakkerij van Brummelen gevestigd was ook al de woonstede van de familie Fluijt geweest is? “De Pol” zoals het gebouw heet dateert uit 1737 dus is dat goed mogelijk.

Een van zijn nakomelingen; de welbekende dhr. Gijs van Brummelen (die ons ook al rondgeleid had in de Oude Kerk) maakt in zijn boek “150 jaar Bakkerij van Brummelen” ook melding van deze grafsteen en vermeld ook de grafsteen van Willem Fluyt.

Kerkgraf van Willem Fluyt

In dit blad is eerder al een korte genealogie van de familie Fluyt/Fluijt of Fluit verschenen⁸. Gerard Staalenhoef beschreef kort 4 generaties van deze Soester familie. Stamvader is Wouter Fluit, waarschijnlijk bezat of pachtte hij een boerderijtje aan het Kortend. Zoon Willem is een oom van voornoemde Evert Fluyt. Willem zal geboren zijn rond 1720 en is in 1755 getrouwd met Aaltje Ottoosdr. Borre uit Hoevelaken. Uit dit huwelijk zouden elf kinderen geboren zijn maar ook hier eiste de kindersterfte zijn tol. Bij de volkstelling van 1786 bestaat het gezin van Willem Fluyt uit zes personen, het is mogelijk dat de oudste kinderen al het huis uit zijn.

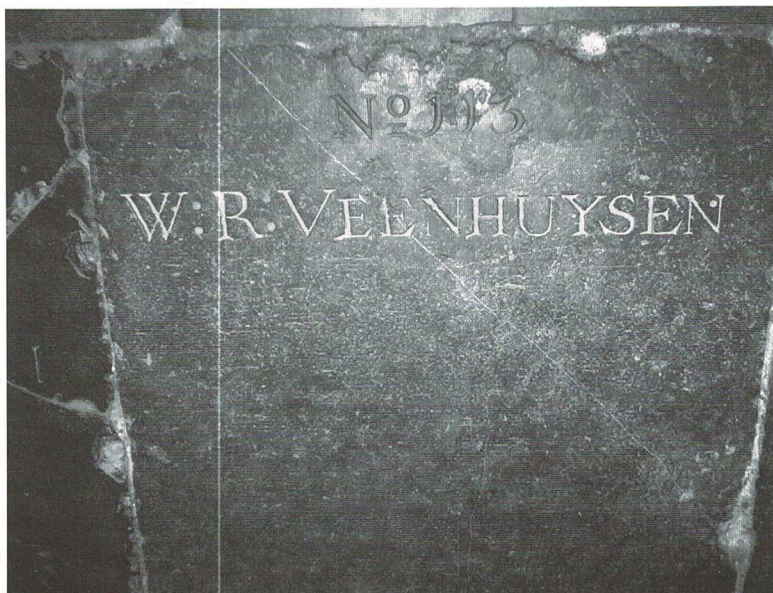
Uit de 'nieuwe' legger van de landen leggende in de Soester Polder van Middelwijk, Anno 11 maart 1757, dus 250 jaar geleden komen we Willem Fluit tegen als gebruiker van de hofstee en weiland van de heer Jacobus Doeckes. Bij de grafsteen van Isaak Inssen hadden we in de voetnoot kunnen lezen dat Jacobus Doeckes de schoonzoon van Isaak Inssen was. Zij bezaten de "Heereplaats Hoffsløth" waartoe ook een boerderij op het erf staande behoorde. Ook mocht Willem land pachten van de naastgelegen boerderij Graswijck die ook aan Doeckes toebehoorde. Over het aantal stuks vee dat Willem in de Birkthield kunnen we

iets zeggen naar aanleiding van de runderpest epidemie van 1769-1772. Willem verloor 8 stuks vee, veel boeren verloren hun gehele veestapel. Er waren boeren die meer dan 20 gestorven koeien hadden. Op basis van deze beredenering zou Willem niet tot de grote veeboeren behoren. Maar als we op de 'nieuwe' legger van 1757 verder studeren valt op dat Willem pachter was van 5 morgen weiland en dat van de andere 25 morgen het gebruik niet vermeld werd. Bij de legger werd wel onderscheid gemaakt tussen hoger gelegen gronden die meestal voor akkerland gebruikt werden en de lager gelegen weilanden. In het gemengde bedrijf van Willem lag het accent duidelijk op de akkerbouw.

Binnen de landbouw circuleert al eeuwenlang de zienswijze; eigenaar-gebruiker leeft arm en sterft rijk, pachter-boeren leven rijk en sterven arm. Willem Fluyt had bij leven een steen gekocht zodat hij na zijn dood als pachter toch tussen de 'rijke stinkerds' kon liggen.

Wanneer en waarom de familie Fluyt de boerderij bij de buitenplaats Hofslot verlaten heeft zal wel altijd verborgen blijven, misschien heeft Willem het antwoord meegenomen in zijn graf, hij is begraven in 1802 in de woonplaats van zijn zoon Wouter; Woudenberg.

⁸ Van Zoys tot Soest, 10e jrg. Nr.1, blz. 15 en 16, zomer 1989

W.R. veenhuysen

De plaats waar de steen nu ligt behoort toch tot een van de mooiste plaatsen van het kerkgedeelte, je zou kunnen zeggen dat de steen op de mid-voorpositie ligt.

Vermoedelijk behoorde deze zerk toe aan Wulfert Roelen Veenhuysen, dit zou dan de oudste zoon zijn van Roel Peters Venhuizen en Antie Wulfers van Betlehem. Van dit echtpaar, die in 1730 getrouwd zijn, werd het eerste kind gedoopt in 1734. Omdat er in die jaren nogal wat hiaten in het Rooms-katholieke doopboek zitten is het goed mogelijk dat er misschien wel twee kinderen in die periode geboren zijn.

Van het bestaan van Wulfert zijn we op de hoogte doordat hij getuige was bij

het huwelijk van twee jongere zussen. Doordat vader en moeder Ve(e)nhuizen overleden waren mocht hij de honneurs waarnemen. Dankzij intensief speurwerk van Gérard Derks kwam een vermelding in een lijst betreffende belastingen uit 1793 boven water, Wulfert was boerenknecht bij Gijsbert Gerrits Schouten en woonde daar intern. De gebruikelijke slaapplek voor een inwonende medewerker was de 'kit', de vaak bedompte knechtenkamer op de hilt onder de rieten kap waaronder de koeien stonden. Nadat hij zijn laatste adem uitgeblazen had was zijn rustplaats in de Oude Kerk wat rianter, er heerst daar volgens een folder meestal een adembenemende stilte.

Grafsteen Ysack aertsz en andere

Deze steen valt natuurlijk op door de verschillende namen die uitgebeiteld zijn. Waren deze heren weinig draagkrachtig dat ze gezamenlijk onder de zerk wilden liggen? Aangezien we geen echte verwantschap tussen deze personen kunnen vinden gaan we van een andere theorie uit. Op de foto is duidelijk te zien dat geprobeerd is een horizontale streep door de namen te hakken. Werd na twintig of dertig jaar de bovenste naam doorgestreept en de grafsteen als 2^e hands opnieuw verkocht? Zou de derde eigenaar niet het gevoel hebben dat zijn graf al vol was? Waarom hebben ze de steen niet omgedraaid of staan daar weer andere namen?

De plaats waar de steen nu ligt zullen de begravenen niet als eerste keus opgegeven hebben, de zerk ligt in het achterste gedeelte van de kerk in een looproute. Nu moeten de heren het accepteren dat het gewone kerkvolk over hen heen loopt. Namens de toekomstige historici is de vraag of u niet te veel wil sloffen op de stenen, vanwege het slijten zou de leesbaarheid kunnen verminderen.

Ysack Aertsz

We beginnen met Ysack Aertsz, dankzij het jaartal weten we dat we niet met zijn gelijknamige grootvader te doen hebben. Deze grootvader is ons bekend als de nieuwe ouderman bij het St.

Aegtengilde (nu bekender onder de naam Groot Gaesbeker Gilde) die samen met enkele andere gildebroeders een nieuwe ordonnantie met de wereldse overheid moest sluiten. Dit was in het jaar 1560. Tegenwoordig worden de representatieve taken ook door de schutterskoning uitgevoerd en laat de huidige koning; dhr. Piet Stalenhoef een rechtstreekse afstammeling in mannelijke lijn zijn van beide Ysack Aertszone. De kleinzoon van de Ysack Aertsz van de grafsteen; Isaac Jacobsz werd landbouwer op de boerderij "Gustalenhoef" in de Birk. Van lieverlee zijn de nakomelingen zich Stalenhoef gaan noemen.

De vermelding 'in de Posthoorn' kunt u beschouwen als het adres waar Ysack bij leven woonde. Waarom deze vermelding? Was er nog een Ysack Aertsz in Soest of kunnen we het zien als een eerste vorm van sluikreclame?

"De Posthoorn" is inderdaad de naam van een brouwerij maar deze brouwerij stond indertijd in Amersfoort. Het blijft een hardnekkig misverstand onder Soester historici die denken dat er in dat pand bier gebrouwen werd. Er zijn twee belangrijke redenen waarom daar geen bier gebrouwen kon worden. In het productieproces werd en wordt vrij veel water gebruikt, het is daarom aantrekkelijk om een brouwerij dicht bij

een beekje of riviertje te plaatsen. Als u de oudste afbeelding van de Posthoorn en de Oude Kerk bekijkt ziet u een waterput op de voorgrond en dat zal de watervoorziening wel zijn. De tweede reden dat er geen bier gebrouwen werd is het privilege dat de Amersfoortse brouwerijen hadden in de regio. Binnen 'twee mijlen of daaromtrent' buiten de stadsmuur was het verboden om bier te brouwen, zelfs Pijnenburg lag nog binnen deze zone volgens de magistraat. Wel voerden de Amersfoortse brouwers een felle onderlinge concurrentie. Een van de methodes was om herbergen te kopen of te huren en de uitbater te verplichten om hun bier te tappen⁹.

Ysack Aertsz, geboren rond 1585 en overleden in/na 1667 was naast herbergier ook landbouwer, zijn nakomelingen zochten hun verdiensten meer in de landbouw maar bij sommige leden van de familie Stalenhoef kwam toch weer horecabloed boven, denkt u maar aan café Zonneheuvel of aan de legendarische "De Gouden Ploeg".

Als alle nakomelingen van Ysack het graf eens komen bezoeken zal er zeker niet meer geklaagd worden over teruglopend kerkbezoek in de Oude Kerk.

Peel Petersz

Peel is vernoemd naar zijn moeders

⁹ Halbertsma, Herre, Zeven eeuwen Amersfoort, 1959, blz. 47 en 48

vader. Peel is een herleiding van Pelegrinus wat in het Latijns vreemdeling, reiziger of zelfs zwerver betekent. De H. Pelegrinus zal wel de beschermheilige geweest zijn van de pelgrims en bedevaartgangers, omdat er bij opruimacties wel eens heiligen gesneuveld zijn (denk aan Christoffel en Nicolaas) is het lot van deze heilige onzeker.

Peel Petersz is voor ons wel een beetje een vreemdeling, in de archieven is tot nu toe bitter weinig gevonden. Peel is afkomstig uit de familie die later de naam Van 't Klooster zal dragen, zijn wiegje stond in de boerderij "Het Lange Huus". Van latere rondzwervingen is ons niets bekend.

Hendrick Gijsbertsz Boon

Met zo een duidelijke naam verwacht je meer te vinden in de archieven dan tot nu toe gevonden is, hij zal geboren zijn rond 1650 en overleden in/na 1715. Hij huurde twee morgen weiland van een familie uit Utrecht dus zal Hendrick wel wat in de landbouw gedaan hebben. Veel meer dan keuterboertje zal het niet geweest zijn, anders was hij vaker in een archief tevoorschijn gekomen. Zijn huwelijk geeft ons gelukkig nog wat gespreksstof want hij trouwde een weduwe die toch wel tot de 'fine fleur' van de dorpsgemeenschap had behoord. De weduwe Annetje Gijsbertsz Voort was eerder getrouwd geweest met Barend Coster(us). Deze Barend was secretaris van Baarn en

koster en schoolmeester van Soest. Later was hij ook nog notaris in Soest. Op de foto is langs de beschreven grafsteen nog een reep steen te zien waar een gedeelte van een ster op staat, het getuigt wel van vakwerk om zo een scherpe zaagsnede te maken zonder de huidige hulpmiddelen zoals diamantzagen. Grote vraag zal altijd wel blijven bij wie de ster vandaan gehaald is?

Wordt vervolgd.

GERAADPLEEGDE BRONNEN;

- DIVERSE NUMMERS VAN ZOYS TOT SOEST.
- CORRESPONDENTIE MET GÉRARD DERKS
- BEVOLKINGSLIJSTEN VAN SOEST 1786, 1798, 1802 EN 1813 MET DANK AAN W. ROUTERS EN J.J. PIEKEMA
- GENEALOGISCHE INFORMATIE VAN DE VOORMALIGE WERKGROEP EEMLAND, DE HUIDIGE WERKGROEP SOEST EN GENLIAS

PASTOOR RADEMAKER (1795 - 1872), DEEL 16

Jan Menne

In deel 15 hebben we beleefd welke de gevolgen in Soesterberg zijn geweest van de bewogen begrafenisplechtigheid van de boerendochter, tevens organiste, Johanna van Maaren, die in januari 1856 jammerlijk reeds op 30 jarige leeftijd overlijdt. Pastoor Rademaker meent dat de pers hem onterecht verwijt, dat hij zich in kerkelijk gewaad op de publieke weg zou hebben begeven, wat "*sinds Thorbecke*" is verboden.

Burgemeester Gallenkamp Pels, hoewel katholiek, ontpopt zich als een fanatiek gouvernementeel contrôleur. Zo doet hij verwoede pogingen om de Caroluslaan (Kerklaan), eigendom van Jonkheer Carolus Bosch van Drakesteijn, geheimelijk te wijzigen in een publieke weg, teneinde de kerkelijke plechtigheden van rouw, processie e.d. te kunnen verbieden. In dit deel 16 gaan wij beleven of hem dat gelukt of niet! U zult zien dat de tuin tussen Kerk en Kerkhof ook bij deze gelegenheid een cruciale rol speelt. Deze tuin is een (cultuur) historisch stukje grond, dat uit piëteit niet zou mogen worden volgebouwd, wat sommigen in 2007 niettemin willen. Was de afbraak in 1953 van het beroemde kerkje van Rademaker (uit 1839) al een doodzonde, deze tuin opofferen zou cultuur-historisch een wandaad zijn. Ik neem dan ook aan dat

het nooit zover zal komen.

Gespoord en gelaarst

Het is 22 mei 1856, als pastoor Rademaker op het punt staat de sacramentsprocessie in Soesterberg te starten. Hij wordt belaagd en bespied van alle kanten door de autoriteiten. Pastoor Rademaker: "*Katholieken toont nu dat gij waarlijk katholiek zijt!*" "*Eene doodelijke stilte en stipte ordelijkheid, niets anders dan bidden en zingen hoorende, was er niets meer dan eenen wenk noodig. Men trok den tuin door; terwijl de burgemeester met zijne trawanten, waaronder riperei van het geregtshof van Utrecht, die daartoe waarschijnlijk door den procureur generaal was uitgezonden om tegenwoordig te zijn, met nog veel meer protestanten, volgden de processie langs de Caroluslaan, nog in questie, langs den tuin naar het kerkhof, waar de burgemeester met zijne handlangers bij het zingen, bidden, het H. Evangelie zingen enz., benedictie, zich even ongodsdienstig gedroeg, altijd op de Caroluslaan, vergezelde hij de processie wederom terug tot in de kerk, bedankte toen zijne dienaren, waarvan er van Zeijst en Amersfoort waren en vertrok zonder er eene botsing had plaats gegrepen, waarna wij het Te Deum Laudamus zongen. Nu moest ik den WelEdel. Heer ramer*

bedanken voor zijne inligting, alsmede den Deken van Amersf. den afloop der processie mededeelen. Aan den ZEw. Deken schreef ik onder anderen ook het volgende: Zeer Eerw. Deken, Ik heb het genoegen UZEw. mede te deelen mij genomen besluit en gehouden gedrag en den afloop onzer processie. Ik moet bekennen, dat de inligting van de redactie van de Tijd niet zeer gunstig genoemd konde worden om mij geheel gerust te stellen en derzelve wel eene rijpe overweging verdiende, temeer daar ik reeds onder de vroegpreek eenen zwaargebaarden geregtsdienaar voor mij had, welke weldra nog door drie anderen gevolgd werd, die den geheelen morgen gespoord en gelaarst en van top tot teen gewapend voor onze oogen zweefden, waarbij de burgemeester Pels zich mede voegde bij den schoolmeester zich verborgen hield om van daar vooreerst zijne bevelen te kunnen uitvaardigen". Ook na deze activiteiten in de tuin tussen kerk en kerkhof is pastoor Rademaker er nog niet gerust op, dat burgemeester Gallenkamp Pels zijn strijd opgeeft de particuliere Caroluslaan te laten voor wat die is.

Stijfkop

"Ik wendde dus alles aan, opdat die laan niet van het eigendom van Bosch van Drakesteijn zoude worden gescheiden. Ik bewerkte dan bij den raad van Soest, ligtte hen van alles in, bewoog hen, dat zij met meerderheid van stemming door het drijven des burgemeesters eene laan op

het goed Sterrenberg publiek verklaard hadden, nu duidelijk inzagen een eigendom van Bosch van Drakesteijn te zijn, en dat zij daarom eischen moesten, dat dezen aan den eigenaar niet ontnomen werd en daarom van den legger der gemeentewegen geschrapt zoude worden, waarbij de burgemeester eene ontzettende bombarij maakte en er niet in toestemmen wilde".

"Men moet niet denken, dat de vijanden, de Burgemeester Pels, de Regtbank van Amersfoort, het Gerechtshof van Utrecht met de procureur generaal aan het hoofd en de gedeputeerde staten van Utrecht mij eenige rust lieten, zoolang zij door heimelijke kruiperijen de processie op H. Sacramentsdag niet vernietigd zouden hebben en mij nu niet meer openlijk maar in het geheim wilden belagen, omdat zij mij, die, zooals vroeger gebleken is, alleen tegenover hen hadden en mij als een onhandelbaren en onverzettelijken stijfkop aanzagen, die noch door bedreigingen, noch door vertooningen uit het veld te slaan was".

In de tuin tussen kerk en kerkhof

"Den hoofd ingenieur Stoet van Renaauwen werd den 29 July 1856 afgezonden om de bewuste kerklaan op te nemen. Het was des morgens na het ontbijt, terwijl ik in den tuin wandelde, dat deze keer buiten gewoonte (anderen bleven altijd verre van mij verwijderd) aan mijn huis aankwam, en zoodra de meid gezegd had dat ik in den tuin was, en mij

zoude gaan roepen, hij dit tegenhield met te zeggen mij zelf wel te zullen gaan opzoeken, en wat de meid daar tegen ook mogt inbrengen, reeds dadelijk heen liep, waarschijnlijk om ook de tuin te kunnen bespieden, waarom ik niet zeer op mijn gemak was, hem te kennen gevende, dat het mij niet zeer beviel, dat hij mij zelf kwam opzoeken enz. terwijl ik hem vroeg wie hij was, hij mij zeide, de Hoofdingenieur der provincie te zijn, die bij mij eenige inligtingen kwam nemen omtrent de laan in questie. Weldra vernam ik dat hij gekomen was om mij met strikvragen, waarvan hij een legio had mede gebragt, te vangen, vaststellende dat het hek voor den tooren de hoofdingang tot de kerk ware en men derhalve van de straat tot het hek ten minste de laan moest passeren en zij, de laan, daarom publiek was, waarvan ik hem al dadelijk de pas afsneed. Hoe komt gij dan met de lijken op het kerkhof? Langs de laan, mijnheer! Alzoo is de laan dan ook publiek? In het minste niet, vermits wij daartoe permissie hadden van den eigenaar, die het ons mede dadelijk verbieden kan. Hebt gij dit in schrift? Neen mijnheer, dan kan daardoor een groot ongerief voor het kerkhof uit ontstaan (en daarbij de laan als publiek aangemerkt worden). Evenmin, wij zijn Hollanders en houden het Hollandsch woord voor een Hollandsch zegel, wat reeds 20 jaren van kracht geweest is, zal nog wel langer geldig zijn en blijven, maar het is slechts om het eigendom te beveiligen".

Rademaker houdt voet bij stuk. En als de hoofdingenieur suggereert dat een volgende eigenaar van de laan het gebruik daarvan zou kunnen verbieden, dan zegt Rademaker dat dan alles gaat "door mijnen tuin, waarom toch wel niemand zoe gek zou wezen mijn tuin te verklaren als publiek".

"Maar als de Koning U de eer wilde aan-doen om Uwe kerk te bezichtigen, dan zoudt UwEw. Z.M. toch zeker langs die ingang tot de kerk brengen. Ik zou wel wijzer wezen om Z.M. door het zand en modderigen weg tot de kerk te brengen. Ik zou zonder aan die laan te denken Z.M. van de straat door het hek aldaar, de eer hebben te ontvangen en te begeleiden. Zoo ging het van A. tot Z. en had ik veel pret met den man die zich zoo had voorbereid en op alle zijden verslagen werd". "Daar kwam onder nog veel andere dingen in de maand December 1856 eene deputatie der gedeputeerde staten van Utrecht, met den burgemeester van Zeijst en Soest, omgeven van geregtsdienaren in een nood weder aan en waarschijnlijk om alles in het geheim af te doen, stapten zij af en vergaderden zij zich bij den schoolmeester, toen tegen 12 ure des middags die mannen om der regtvaardigheids-wille in beweging kwamen onder sneeuwschermen hier voorbij kwamen en de kerklaan inslaande, het kerkhof opnemende".

"Terwijl ik Hannis van Maaren had weten bij te voegen om hen door zijne inligtingen van hun helsche plannen

terug te houden enz.; doch zij hielden zich echter hierbij zoo geheim, dat zij geen woord lieten ontvallen, wat hunne onderneming verraden konde, en de burgemeester Pels al peinzende geen enkel woord sprak, terwijl zij wederom, bij den schoolmeester, na die moeilijke togt hunnen intrek namen en daartoe den avond verbleven. Zij hadden dan ook de hekken/palen op de laan zien staan, welke ik Van Maaren had aangeraden niet weg te nemen, niettegenstaande de Burgemeester Pels den 14 Mei 1856 mij bedreigd had eene strafregtelijke vervolging tegen den dader, waardoor hij mij op het oog had, of daders te provoceren zoo de slagboom niet onmiddellijk werd geamoveerden de vrije doortogt over den rijbaan van dien weg werd hersteld, waarop ik dan den burgemeester niet zeer mals en zeer ironiek geantwoord had, dat elk verstandig mensch wel zeer goed begrijpen kon dat ik die dader, welke ZEd. beoogde niet zijn kon om mij een regt aan te matigen, hetwelk ik niet bezat en hij zich daarom tot den eigenaar te wenden had".

Het juridisch proces

Pastoor Rademaker betreurt, dat de jonkheer Carel Bosch van Drakesteijn te aarzeland optreedt. Steeds weer heeft de jonkheer een zetje van Rademaker nodig. "Om Jhr. Carel uit zijne droombeelden op te wekken, hem moed in te boezemen en in verzet tegen zijne vijanden in te brengen, wat nog al niet weinig moeite

kostte, daar hij in zulke moedeloosheid vervallen was, dat hij volgens zijne eigene bekentenis des nachts niet rusten, noch slapen kon en er bijna toegekomen was om geheel Sterrenberg te verkoopen, waartoe men hem door de menige aanvraag lastig viel met te zeggen: Gij hebt toch wel verdriet aangaande uw eigendom Starrenburg, verkoop het mij, dat hij er groote last van had, door de menige vragen dienaangaande, dan ware het zonder twijfel aan protestanten gekomen".

"Intusschen beraamde de tegenpartij met den burgemeester Pels den HWGeb. B.v.Dr. een proces aan te doen, maar daartoe was de toestemming van de raad der gemeente noodig en daar ik hen al wederom voor was met eene schriftelijke verklaring der Wethouders bekomen te hebben, waarin zij Plegtig beloofden elk proces tegen Jhr. Bosch te zullen afstemmen en met al hun vermogen te zullen tegenhouden, welk bewijs ik den Heer Bosch overzond om hem gerust te stellen en te bevredigen, die het dan ook waardig achtte bij zijne papieren van waarde in zijne brandkast te bewaren. Men was buitenmate gebelgd op de Wethouders en vooral op mij, die zoo men denken kan, als de bewerker daarvan gehouden werd".

Pastoor Rademaker is nu druk met het verzamelen van argumenten om een eventueel proces te winnen. Zo hoort de Caroluslaan volgens hem niet tot de zogenoemde publieke kampwegen

omdat die nauwkeurig 100 roeden van elkaar verwijderd zijn gepland en/of aangelegd. De Caroluslaan wijkt daar duidelijk vanaf en is bovendien particulier eigendom. Ook wijst hij steeds op het feit van de verjaring, omdat hij al vanaf 1840 in kerkelijk gewaad processies houdt. Op 27 april 1857 stelt de kantonrechter te Amersfoort voor om de hele zaak uit te stellen *"ten aanhoore van een groot auditorium der voornaamste katholieken van Amersfoort en van de Wethouders van Soest, omdat ik daaraan te vooren eene groote rugtbaarheid gegeven had, waarbij de advocaat Broers door de aan hem zijns ondanks opgedrongen inligtingen en getuigen voortgezweept zich dan ook dapper scheen te weren, terwijl de omstanders zeer verwonderd waren, dat hij zijne zaak zoo goed wist en magtig was, grootelijks betreurende dat de Burgemeester Pels afwezig was en die zaak slechts aan zijnen veldwachter had overgegeven"*. *"Burgemeester en Gedeputeerde Staten namen geen genoegen met de uitspraak des kantonregters, maar konden buiten de raad en de wethouders der gemeente geen proces aangaan, bragten hunne verloren zaak voor het publiek Ministerie voor de arrondissements-regtbank van Amersfoort"*. Nadat Rademaker zich aldus gemeentelijk en provinciaal heeft ingespannen, stapt hij op 18 maart 1857 naar de minister van justitie in Den Haag, de heer van der Bruggen, teneinde verlot te krijgen de doden te begraven

en processie te houden zoals vroeger vóór de Thorbeckiaanse tijd op het kerkhof, resp. in de tuin plaatshad. *"Er was eene feauteuil aan eene tafel tegenover ZEx. geplaatst, welke mij door den minister van justicie werd aangeboden, waarvan ik echter nog geen gebruik maken wilde, alvorens ik ZEx. zoo iets wat zoude ingepakt hebben (cadeautje, red.), want ministers zijn immers ook menschen?!* Zoo dacht ik er althans over en daarom ging mij alles zoo glad afzonder een enkel woord te missen". Hij herhaalt tot in detail de motieven van zijn bezoek aan de minister van justitie en ziet op het eind van zijn bezoek krijgt hij warempel de minister zover dat hij het volgende tot Rademaker zegt: *"Hoor dan: Uw kerkhof is en zal vrij blijven, afgezien van de eiken wallen, die het omgeven, het is met rasterwerk omzet nietwaar? Ja Ex. Nu dat is genoeg en ik verzeker U, dat gij voortaan dezelfde vrijheid op Uw kerkhof zult hebben als vroeger. Maar als de laan dan publiek verklaard wordt? Dat doet er niet toe, ik verzeker U, dat Uw kerkhof, met rasterwerk omgeven, voortaan, zoowel als vroeger veilig is en blijven zal."* Dolblij verlaat Rademaker uiteindelijk dan de minister van justitie, de heer Van der Bruggen, na *"nog eene buiging gemaakt te hebben"*. En passant gaat Rademaker ook nog even langs bij de minister van R.C Eeredienst, de heer Van Romunde. Op 26 maart 1857 schrijft pastoor Rademaker dan de bekende zeer

uitvoerige brief aan beide ministers, waarbij hij zeer uitvoerig verslag doet van wat in Soesterberg in deze Thorbeckiaanse tijd is voorgevallen. Wetend, dat het gouvernement hoofdzakelijk in handen is van "aanzienlijke protestanten" eindigt hij de brief als volgt: "Geheel anders zoude het zijn, zoo wij 's-Lands wetten trotseerden en minachtten, maar rustige burgers in den landen 's lands wetten eerbiedigende, kunnen wij wegens onze voortdurende verdraagzaamheid protestant en katholiek oproepen, daar wij reeds gewoon zijn onze aalmoezen (waaronder het niet onaanzienlijke van den Heer Bosch v. Drak.) zonder onderscheid van godsdienst uit te deelen. 't Welk doende enz. /was get./ L.Rademaker pastoor".

Intussen is Rademaker toch niet gerust op de goede afloop van het proces. Hij laat zich zelfs ontvallen, dat de advocaat van de jonkheer Bosch van Drakestein misschien onder een hoedje speelt met de tegenpartij.

"Proces kan men niet beginnen zonder den raad en onderteekening der Wethouders en het er nu bij te laten was verschrikkelijk. Het was zo stil dat men niets meer hoorde, alles zelfs voor den Raad der gemeente en Wethouders, die niets wisten, niets gezegd werden en niets gevraagd werden. Men kwam dan overeen, de zaak der laan voor het publiek ministerie te brengen, zooals dan werkelijk geschiedde en op den 22 Oct. 1857

plaats had. Er was ons geen bericht van gegeven zelfs Broers (adv. red.), de verdediger van Jhr. Bosch scheen met de partij mede te doen, alleen H. (Hannis red.) van Maaren, de bosch-baas van gemelden Jhr. had aanzegging te compareren, om de uitspraak te hooren, dat de laan verlooren was, terwijl ik 10 geloofwaardige menschen als getuigen medezond, met nog eenige inligtingen in schrift voor den advoc. Broers, alsmede met verzoek, dat de ongevraagde getuigen gehoord zouden worden, hetwelk eene groote censatie verwekte, in welke men hoorde zeggen: Het is jammer, dat de Raad en Wethouders van Soest het met den burgemeester niet eens zijn".

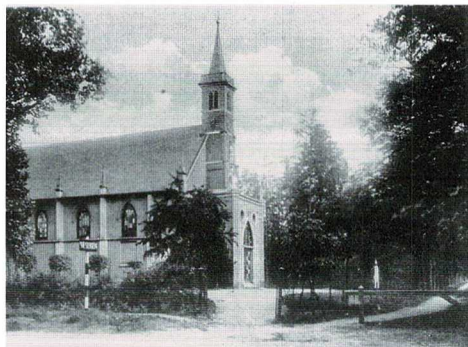
Hoe het ook zij, pastoor Rademaker verliest op die 22ste october 1857 van het "publiek ministerie", alle door hem meegepasteurde getuigen en door hem verstrekte inlichtingen ten spijt. "Alzoo werd Jhr. C.Bosch v. Dr. in het onregt gesteld, tot verbazing van alle katholieken, maar tot vreugde en gejuich der tegenpartij. Nu was het met de processie gedaan en had men eindelijk den onverzettelijke van Soesterberg totaal overwonnen. Ik moet bekennen dat 't eene harde slag voor mij was. Er was en bleef nog eenen weg open, een beroep op den Hoogen Raad, maar hoe B.v.D. daar toe te bewegen, die toch zoo bang was, dat hij bij het ontvangen van eenen brief, die ik hem zond de binnekoorts kreeg en geene nacht meer slapen kon. Wel had ik reeds zijne gehee-

le familie bewogen, om hem daartoe te bewegen, ingeval hij het te Amersfoort en ook al te Utrecht verliezen mogt, en werkelijk, ik kreeg het gedaan. Hij ging tot hooger beroep over en om kort te wezen zond ik hem nog eene duidelijke verklaring door 25 inwoners van Soesterberg tot zijne voordeel over; En de Hoogen Raad vernietigde het vonnis van den arrondissementsrechtbank van Amersfoort van 22 oct. 1857, bevestigde het vonnis van den Kantonregter aldaar van 28 April 1857, de kosten en cassatie en gelastte de kosten te dragen door den Staat, terwijl de gemeente Soest door het dreigen van haren Burgemeester Pels tweeën twintig hondert, Zegge 2.200 gulden betalen moest. Wat de gouverneur van Utrecht, die dit bevestigde, deed zeggen, dat de burgemeester gemakkelijk kon pleiten, als hij de onkosten door anderen liet betalen".

Happy End (Soesterberg bevrijd!)

Wat Rademaker, in de roes van deze overwinning, vervolgens in zijn "dagboek" schrijft geeft een interessant kijkje in de ziel van jonkheer Carel Bosch van Drakesteijn, maar ook in die van pastoor Rademaker zelf: "Op den 9 Februari 1858 waardoor Carel B. v. Dr. dronken van vreugde mij daadelijk kennis gaf en voor goed van den verkoop van Starrenberg (deze bevat alle zijne eigendommen alhier) afzag en Soesterberg mede bevrijd werd, dat die goederen niet in protestantsche handen overgingen.

Zooverre waren de zaken geloopt, dat Bosch v. Dr. op het punt stond alles te verkoopen. Ik raadde toen ZHWG. aan daadelijk de hekken aan de palen, die wij buiten zijn weten en tegen zijne bevelen in hadden laten staan, te bevestigen; waarop hij zoo hard niet wilde zijn om zijne vijanden niet te veel verdriet aan te doen; niettegenstaande ik hem inprentte, dat nu hij het wel gewonnen had, de zaak daarom finaal moest eindigen, opdat de vijanden daarvan later wederom geen misbruik maken zouden en vooral als de raad der gemeente en wethouders of/ en anderen optraden die hem minder geneegen en meer vijandig zijnde, hem al wederom konden bemoeijelijken. Hij gaf dan bevel om de hekken aan te brengen, doch later boodschapte hij dit weder op". (wordt vervolgd)

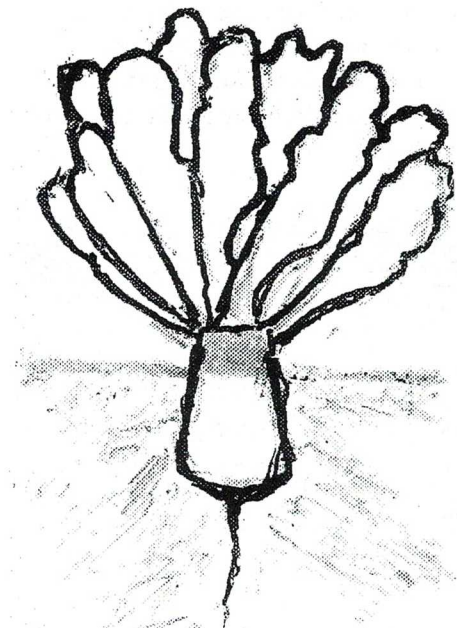

De (beroemde) slagboom, rechts voor de particuliere Caroluslaan (ca. 1910) is nog in tact. Rechts van de kerk ligt de (cultuur) historische tuin, die men nu zou willen volbouwen met woningen.

SOESTERKNOL, SCHELDNAAM OF ERETITEL?

Anton Roest

Tot aan $\pm$ 1980 stonden vanaf de Grote weg tot aan het overgangsgebied Soesterveen en in de Birkse Duinen (bouwland ten zuiden v.d. Birkstraat) akkers met knollen. Wanneer de eerste knol in Soest werd verbouwd is niet bekend. Waarschijnlijk al toen de eerste boeren zich in Soest vestigden, ze koren gingen verbouwen en rundvee hadden.

Tekening Soester knol

Het knollenzaad werd verkregen door in december bij het knollenplukken enkele mooie knollen uit te zoeken, die ze geschikt vonden om er mee door te telen. Ze moesten o.a. als eigenschap hebben dat ze enigszins vorstbestendig waren en er gaaf uit zien. Deze knollen werden vorstvrij bewaard en in het voorjaar uitgepoot in de groentetuin. Na het poten liepen de knollen uit en er kwamen dikke stengels aan die na de bloei zaad vormden. Het bloeiende knolzaad was een prachtig gezicht in de tuin.

Onbewust is er, omdat er geen bestuiving van buiten Soest plaats vond, een Soester variëteit ontstaan. Daar is men na de oorlog achter gekomen door mensen van de landbouwvoorlichtingsdienst die uit andere streken van het land kwamen en die ze hierop attent maakten. Ze vonden het hier een goede knol met een groene kraag (het stukje van de knol dat boven de grond stond was groen). De knol had een nadeel: ze zat vrij diep in de grond en was daardoor moeilijker te plukken.

In de jaren na de oorlog nam men langzamerhand de moeite niet meer om zaad van eigen knollen te winnen, men kon voor niet al te veel geld zaad kopen. Doordat er geen zaad van eigen knollen werd gewonnen is de Soester variëteit

verloren gegaan.

In de tweede helft van juli was het koren (rogge) rijp en werd het gemaaid. Zodra de oogst van het land af was

begon men met organische mest over het stoppeland uit te strooien. Deze bestond voor het merendeel uit mest uit de potstal (koeienhok).

Boerderij Fam Roest met rechts het koehok

Het jonge vee dat 's winters overdag buiten liep werd 's nachts en bij slecht weer gestald in een koehok en bijgevoerd met hooi en lijnzaadschilfers. Dit was voordat het krachtvoer in korrels in de handel kwam. Het jongvee liep los in het koehok en zodra de bodem door ontlasting vochtig werd ging er een laagje stro eroverheen of, nog verder in het verleden, heiplaggen. Zo ontstond er een dikke laag mest.

Deze mest werd samen met de stoppel onder geploegd. Hierna kom men het knollenzaad beginnen te strooien. Hier en daar in Nederland heeft de knol daarom ook de naam stoppelknol.

De hoeveelheid zaad van anderhalf a twee pond moest verdeeld worden over 1 ha (10.000 m²) land. De boer deed het zaad van $\pm$ 2mm in een pannetje en ging het zaaien. Het werd tussen duim en wijsvinger genomen en moest zo

gestrooid worden dat het over de gehele akker gelijkmatig werd verdeeld. Dit was een hele kunst, niet iedereen kon knollen zaaien.

Na de oorlog kwam er chilisalpeter (kunstmest) op de markt. Een zak chilisalpeter ging de teil in en de benodigde hoeveelheid zaad werd er in gemengd en over het land gestrooid. Vijftig kilogram verdelen over een akker was geen probleem. In ±1960 kwam er een knollenzaaimachine op de markt die aan de paardenploeg werd gekoppeld en tijdens het ploegen knollenzaad zaaide. Dat was een hele vooruitgang.

De zaaitijd van de knollen is eind juli, begin augustus. Om het zaad op tijd (voor 10 augustus) in de grond te krijgen was het vaak een race tegen de klok. Er is hierover een spreekwoord over de datum van 10 augustus, de naamdag van St. Laurens. Wie knollen wil eten moet St. Laurens niet vergeten. Veder werd er gezegd dat de knollen in een dag in augustus net zo veel groeiden als in een dag in november.

Na de opkomst van de knollen besteedde de Soester boer veel zorg aan zijn gewas. Het begon al na het koren maaien, dan werden de achter gebleven korenaren opgeraapt. Kinderen moesten vaak meehelpen. De aren die op het land achterbleven gingen met het ploegen onder de grond. Ze liepen uit en moesten worden weggehakt. Op het knollenland mochten alleen knollen groeien en geen andere planten. Als er

tijd voor was en goed weer kroop men zelfs op de knieën over het land om het onkruid dat na het hakken was blijven staan met de hand te verwijderen.

In omliggende plaatsen van Soest werden niet zo veel knollen verbouwd en de knollen werden er ook minder goed verzorgd. Van familie en kennissen kreeg je te horen dat er in Soest de beste knollen stonden. Waren die mensen misschien een beetje jaloers dat ze in Soest betere knollen hadden en hebben ze daarom de Soesters de scheldnaam Soesterknol gegeven?

Als de koeien ± 1 november op stal werden gezet begon men de knollen te plukken om ze aan de koeien te voeren. De koeien waren stapelgek op de sappige knollen evenals de Soester jeugd. In de knollentijd ging de jeugd knollen jatten. De boeren vonden het niet erg als het maar bij één knol bleef, er waren immers knollen zat. Maar zodra de boer in de gaten kreeg dat er eerst een stelletje werden geplukt voordat ze de goede vonden werden ze van het land afgejaagd. Voordat de jeugd aan de knol begon te kluiven werd eerst het lof op een klein stukje na eraf gedraaid. Dit stukje diende als handvat en vervolgens werden de tanden in de punt van de knol gezet en werd de schil van ± 1 a 2 mm verwijderd en kon worden begonnen met het eten van de knol. De schil was niet lekker. De knol had een licht bittere smaak en de koeien die knollen aten brachten deze licht bittere smaak

over op de melk: knollenmelk.

Er waren enkele gezinnen die knollenmuis aten, knollen en aardappelen door elkaar gestampt. Bij ons thuis werd het nooit gegeten, dus ik weet niet hoe het smaakt. Af en toe hoor je nog verhalen van mensen die zich hun jeugd in de knollentijd herinneren. Laatst nog op de seniorenmiddag van het gild toen het Knollenkoor van Apollo optrad. De dirigent van het koor, Marcel

Lustenhouwer, vertelde het publiek in zijn toespraakje dat hij in zijn jonge jaren aan de knollen klufde.

Wat de scheldnaam Soesterknol betreft, is deze echte een scheldnaam? Of een eretitel? Het is maar hoe je dit bekijkt. Twee verenigingen in Soest vonden het een mooie naam en vernoemden zich er naar, bij Appollo het knollenkoor en de Carnavalsvereniging gaf zich de naam de Narreknoilen.

Leemtelijs Utrechtse geschiedschrijving

Erfgoedhuis Utrecht (thans Landschap Erfgoed Utrecht) heeft in opdracht van de Provincie Utrecht een lijs opgesteld van onderwerpen waarnaar nog niet of nauwelijks historisch onderzoek is gedaan. Bij de samenstelling van deze lijs zijn de erfgoedinstellingen in de provincie (waaronder historische verenigingen) betrokken geweest. De leemtelijs is uitgegeven in boekvorm: M. Heurneman, Waard om te weten. Leemtelijs geschiedschrijving provincie Utrecht (Utrecht 2007). Met de leemtelijs in de hand is het mogelijk om meer lijs te aan te brengen in het lokaal en regionaal historisch onderzoek.

De bestuurlijke elite in de 18de en 19de eeuw is de eerste lacune die wordt aangepakt. Het erfgoedhuis heeft hiervoor een onderzoeksplan opgesteld. Eerst zullen op lokaal niveau onderzoeken worden gedaan naar een aantal politieke sleuteljaren: 1747, 1786/1787, 1795, 1813 en 1848. Deze onderzoeken worden in verschillende plaatsen uitgevoerd: onder andere in Soest, Oudewater, IJsselstein, Maarssen, Doorn, Zeist en Wijk bij Duurstede. Leden van lokale historische verenigingen worden uitgenodigd om hieraan mee te doen. De resultaten van de plaatselijke onderzoeken worden vervolgens met elkaar vergeleken, zodat een provinciebreed beeld ontstaat. Onderstaand artikel geeft een eerste aanzet tot een onderzoek naar de Soester elite in de 18de eeuw.

Voor meer informatie over het onderzoeksprogramma en de leemtelijs kunt u terecht bij Landschap Erfgoed Utrecht, 030-2205534 (na 1 oktober 2007), m.heurneman@landschaperfgoodutrecht.nl

“RUSTE EENIGHEYD & WELVAAREN”¹⁰

Onderzoek naar de elite van Soest rond 1750 (Deel 2)

Mieke Heurneman (Landschap Erfgoed Utrecht)

Wat vooraf ging

Dit artikel is het vervolg van het artikel over de Soester elite in het vorige nummer van *Van Zoys tot Soest*. De vraag is hoe die elite er halverwege de 18de eeuw uitzag en of landelijke ontwikkelingen, zoals de benoeming van Willem IV als stadhouder van Utrecht ook in Soest gevolgen hebben gehad. Soest bestond in die tijd uit een langgerekt boerderijlint en wat kleine buurtjes en nederzettingen, waaronder Hees. De bevolking leefde voornamelijk van de landbouw. Bijzonder was dat er ook na de Reformatie nog veel katholieken in Soest woonden. De belangrijkste figuur in het lokale bestuur was de schout, die samen met de schepenen het gerecht vormde. De schout bekleedde die functie voor langere tijd, soms voor het leven. De andere bestuurders (buurmeester, schepenen, armmeester en kerkmeester) bekleedden tijdelijke functies. De Prins van Oranje deed als ambachtsheer van Soest de jaarlijkse benoemingen voor

deze posten. Daarbij koos hij steeds één van de twee voor de betreffende functie voorgedragen personen. In het hierna volgende artikel wordt verder ingegaan op de vraag wie er tussen 1740 en 1760 bestuursfuncties in Soest uitoefenden en de rollen die godsdienst en rijkdom daarbij speelden.

De bestuurders van Soest in de 18de eeuw

Na het schoutsambt was het buurmeesterschap het hoogste ambt. Wanneer we kijken naar de benoemingen van de buurmeesters, blijkt de groep waaruit zij werden gerecruteerd klein te zijn geweest. Voor de twee onderzochte decennia bestond die groep uit acht personen. Aan kop gingen Rutgerus de Beer en Peter Geurtsen Hilhorst, die beiden vier maal tot buurmeester werden benoemd. Gerrit van Altena, Geurt Peterse Roeten en Jacob van Logtesteyn bekleedden het buurmeestersambt elk drie keer. Sommigen van hen werden

¹⁰ De titel is afkomstig uit de eed die dorpsbestuurders moesten afleggen ten overstaan van de schout. (GA Soest, Gerecht Soest en Birk (1588-1813), inv.nr. 7, Electies van buurmeesters, schepenen, kerkmeesters en armmeesters (1730-1790, 1792, 1802)). Met dank aan Gérard Derks voor zijn aanvullingen en commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

daarnaast ook nog één of meer malen tot schepen benoemd. Peter Geurtsen Hilhorst spande de kroon. Hij was vier keer buurmeester en daarnaast nog drie keer schepen. Hij was tussen 1740 en 1760 (het jaar van zijn overlijden) ruim vijftien jaar lang actief in de lokale politiek. Dit zal hem met de paplepel ingegoten zijn geweest. Reeds in de 15de en 16de eeuw namen 'Hilhorsten' deel aan het dorpsbestuur. Opvallend is dat de vijf personen die tussen 1740 en 1760 het vaakst buurmeester waren met uitzondering van Gerrit van Altena allemaal rooms-katholiek waren. En dat terwijl officieel alleen protestanten bestuursfuncties mochten uitoefenen. De groep waaruit de schepenen werden gerecruteerd was veel groter dan die van de buurmeesters en telde in deze periode 25 personen. Dat deze groep groter was, was logisch, want er waren meer schepenen nodig dan buurmeesters. Elk jaar werden immers twee nieuwe schepenen benoemd, terwijl vijf eerder benoemde geëligeerden als schepen in functie bleven. Net als bij de buurmeesters was er een aantal personen dat tussen 1740 en 1760 verschillende keren het schepenambt bekleedde. Zo deden Jan Aalten en Willem Schimmel dat vier maal en Jan Gijsbertse Broek, Evert Gijsbertse, Gerrit Gijsbertse Schouten en Aart

Jansen drie maal. Twaalf personen traden slechts één keer als schepen op. De meesten die meer termijnen schepen waren, vervulden ook andere functies als buur-, arm- of kerkmeester.

Met name bij de functie van armmeester, maar ook bij die van kerkmeester, valt op dat de meeste personen dit ambt slechts één maal bekleedden. Uitzonderingen waren Hendrik Tesselhoff en Gerrit van Bokbergen die beiden drie keer respectievelijk armmeester en kerkmeester waren. Het kwam regelmatig voor dat armmeesters ook kerkmeester of schepen waren geweest of nog zouden worden. Een combinatie van het buurmeesterschap met dat van arm- of kerkmeester was zeldzamer. Aangezien de kerkmeester zich bezighield met het beheer van de bezittingen van de hervormde gemeente te Soest, ligt het voor de hand dat hiermee alleen gereformeerden werden belast. Van niet alle kerkmeesters tussen 1740 en 1760 was de godsdienst op korte termijn via de doopboeken¹¹ te achterhalen, maar van de helft is zeker dat ze gereformeerd waren. Onder de armmeesters waren echter ook katholieken.

Hoe verhielden de verschillende ambten zich tot elkaar? De volgorde waarin de nominatie werd opgeschreven, was altijd hetzelfde: buurmeester, schepe-

¹¹ Dopen in Soest tot 1812 [Eemlandse klappers 13].

nen, armmeester en kerkmeester.¹² De buurmeester betaalde de schepenen¹³. Het buurmeesters- en het schepenamtb waren de posten die er het meest toe deden. De buurmeester en de schepenen waren zowel bij de rechtspraak als het lokale bestuur in het algemeen betrokken. De taken van de kerk- en de armmeester waren veel beperkter. Vandaar waarschijnlijk ook dat deze functies door meer verschillende personen werden uitgevoerd. Je zou je zelfs af kunnen vragen of arm- en kerkmeesters wel echt tot de bestuurlijke 'elite' gerekend kunnen worden. Rijk Varekamp was de enige in de onderzochte periode die alle vier de functies heeft bekleed. Hij was eerst armmeester (1746), vervolgens kerkmeester (1752), toen schepen (1753) en ten slotte buurmeester (1755, 1758). Rijk Varekamp heeft duidelijk carrière gemaakt.

Er was een aantal families waarvan verschillende leden in deze periode openbare functies bekleedden. Dat gold voor de families Varekamp, Van Altena, Logtensteyn, Schimmel, Schouten, Van 't Klooster, Fluijt en Hageman. Bij de laatste twee families ging het uitsluitend om de functies van

arm- en kerkmeester. De beroepen die deze personen uitoefenden liepen uiteen. Enkele telgen van de gereformeerde familie Varekamp waren molenaar in Soest en Baarn. Van de drie Varekamps die tussen 1740 en 1760 politiek actief waren, waren er twee kweker (ze leverden allerlei boomsoorten). De gereformeerde Gerrit en Jacob van Altena waren respectievelijk klermaker en bakker. Maar ze komen ook in andere functies voor. Zo is Gerrit in 1733 provisioneel secretaris geweest en werd Jacob in 1739 voorgedragen als kosten, zanger, doodgraver en schoolmeester. Of hij die functies ook heeft gekregen, is (nog) niet duidelijk. Wel wordt hij later betaald voor het leveren van materialen voor het schoonmaken van de kerk. De (gereformeerde) familie Schimmel bestond onder anderen uit een meester timmerman en een leverancier van "zeep, touw, potten, kannen, beesems, boenders". En er was een Schimmel die geen functie bekleedde, maar herbergier was van de Drie Ringen, waar rechte dagen werden gehouden. De Logtensteys waren rijke katholieke boeren. Ze heetten ook wel Vaak, maar nadat Teunis Jacobs Vaak de boerderij Luchtenstein had

¹² Soms werden arm- en kerkmeester omgewisseld.

¹³ GA Soest, Gerecht Soest en Birk (1588-1813), inv.nr. 108, Rekeningen van de buurmeester. Uit de buurmeestersrekening van 1740 blijkt dat de schout 145 gulden verdiende, de secretaris 125 en de zeven schepenen samen slechts 31 gulden en 10 stuivers.

gekocht, waren zijn kinderen zich Logtesteyn gaan noemen.

Rijk en arm

Behoorden degenen die in de 18de eeuw in Soest een openbaar ambt vervulden nu ook tot de maatschappelijke elite? Een belangrijke bron voor de welstand van de dorpelingen is de lijst waarin de buurmeester heeft genoteerd hoe eerder gemaakte kosten in 1742 over de burens werden verdeeld¹⁴. Dit ging naar alle waarschijnlijkheid volgens het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten droegen. Wanneer we de bijdragen van de personen die tussen 1740 en 1760 een openbare functie hebben uitgeoefend, op een rij zetten, valt in de eerste plaats op dat degenen met de hoogste aanslagen voor het overgrote deel katholieken waren¹⁵. De eerder genoemde argumentatie van schout en schepenen in hun brief aan de Staten in 1747 blijkt dus te kloppen. Inderdaad was er een katholieke en rijke meerderheid in Soest en bestond het gereformeerde deel van de bevolking uit geringe lieden. De bijdragen van de vijf personen die drie of vier keer buurmeester werden, illustreren

de financiële verhoudingen tussen de gereformeerden en de katholieken¹⁶:

Rutgerus de Beer (RK)	13-00-00
Geurt Peterse Roeten (RK)	11-10-00
Jacob van Logtesteyn (RK)	08-00-00
Peter Geurtsen Hilhorst (RK)	08-00-00
Gerrit van Altena (Grfmrd)	02-05-00

Wat verder opvalt aan de lijst met buurlasten, is dat enkele personen hoog werden aangeslagen en dus (invloed)rijk moeten zijn geweest, zonder dat zij in de twee daarop volgende decennia openbare ambten vervulden. Dit geldt bijvoorbeeld voor Jan Carel Rijckx (12-00-00), die eigenaar was van de buitenplaats Bleijendaal en drossaard van stad en lande van Montfoort in het Gelders Overkwartier. Een bestuursfunctie in een klein dorp als Soest zal voor hem waarschijnlijk te min zijn geweest. Bovendien verbleef hij waarschijnlijk alleen 's zomers op Bleijendaal. Ook IJsak Jacobse [Stalenhoef] (10-00-00) vervulde geen openbare functie meer, maar hij was dan ook al hoogbejaard en overleed in 1744. Verder is opmerkelijk dat Pieter Jansen van Stoutenburg ondanks zijn

¹⁴ GA Soest, Gerecht Soest en Birk (1588-1813), inv.nr. 104, Zettingen van de buurlasten (1742). Ook uit 1773 is zo'n lijst bewaard gebleven.

¹⁵ Van niet iedereen is de godsdienst bekend. Mogelijk waren ze zelfs allemaal katholiek.

¹⁶ Hierbij moet wel in aanmerking worden genomen dat de lijst met buurlasten dateert uit het begin van de onderzochte periode en dat er dus voor het eind van de periode verschuivingen in welstand kunnen hebben plaatsgevonden.

niet geringe bijdrage van 7 gulden pas in 1753 voor het eerst in een openbaar ambt (als armmeester) wordt benoemd. De gereformeerde Gerrit van Altena mag dan een stuk minder welvarend zijn geweest dan zijn katholieke collega's, dat kan zeker ook gezegd worden van zijn geloofsgenoot Jacob Fluijt. Hij zal een eenvoudige arbeider zijn geweest, die allerlei klusjes uitvoerde als het poten en snoeien van bomen en timmerwerkzaamheden. Jacob Fluijt droeg in 1742 slechts 10 stuivers bij in de buurlasten. Desondanks was hij zowel armmeester (1750, 1760) als kerkmeester (1754, 1768¹⁷). Er waren blijkbaar maar zo weinig gereformeerden dat men genoeg moest nemen met een eenvoudig man als men geen katholiek wilde benoemen. Zo staat het ook letterlijk in de eerder genoemde brief die schout en schepenen in 1747 aan de Staten van Utrecht schreven. Gereformeerd waren slechts "eenige weynige daghuurders en ambagtslieden en twee a drie geringe boeren", "so verre zelfs dat tot Soest onmogelijk buurmeesters, schepenen, ouderlingen,

diaconen, armmeesters en kerkmeesters alle van de gereformeerde religie konden gemaakt worden". Ouderlingen, diakenen en kerkmeesters moesten in elk geval wel van de gereformeerde godsdienst zijn, "moetende daer toe zelfs daghuurders genomen worden uijt gebrek van aensienlijken"¹⁸.

Dit had niet alleen tot gevolg dat veel katholieken op belangrijke posten kwamen, maar soms ook dat personen die niet over de juiste capaciteiten beschikten, in een belangrijke functie werden benoemd. In alle vier de ambten was het voor het schrijven en controleren van de rekeningen noodzakelijk dat iemand kon lezen, schrijven en rekenen. Het tweede lijkt voor sommigen een probleem te zijn geweest. Zo ondertekenden de schepenen (niet de geringste functie!) Elbert Geurtsen (1740) en Jacob Elbertse (1742, 1746) de buurmeestersrekening met een kruisje of met gebrekkige initialen, waar in beide gevallen iemand anders bij had geschreven van wie de 'handtekening' was. Van de lees- en reken-

¹⁷ In 1768 weigerde Jacob Fluijt aanvankelijk het kerkmeestersambt op zich te nemen. Hij moest 4 gulden en 9 stuivers betalen en zich alsnog schikken in zijn lot. (GA Soest, Gerecht Soest en Birk (1588-1813), inv.nr. 10, Requesten, zowel origineel als in afschrift, van de schout aan het hof van Utrecht naar aanleiding van de weigering van aangestelde buur- en kerkmeesters om die bediening te aanvaarden (1747, 1768).)

¹⁸ GA Soest, Gerecht Soest en Birk (1588-1813), inv.nr. 64, Stukken betreffende een correspondentie tussen de Staten van Utrecht en het gerecht over het opvoeden van armlastige roomse kinderen in de hervormde godsdienst (1747).

vaardigheden van deze personen moeten we ons wellicht ook geen al te grote voorstellingen maken. Hun godsdienst zal niet de reden zijn geweest om hen aan te stellen, want één van de twee was katholiek. De voornaamste reden zal hebben gelegen in hun rijkdom. Zo droeg Elbert Geurtsen¹⁹, die op het Derde Erf in De Birkt boerde op één van de grote boerderijen van het voormalige klooster Mariënhof, in 1742 10-10-00 bij aan de buurlasten en Jacob Elbertse 7-10-00. Deze twee hadden een dusdanig groot aandeel in de gemeenschappelijke kosten en daarmee waarschijnlijk ook zo veel invloed, dat men blijkbaar niet om hen heen kon of wilde.

Conclusie

Wanneer we de Soester elite definiëren als de personen die buurmeester, schepen, armmeester of kerkmeester zijn geweest, ontstaat het beeld van een bonte verzameling van mensen (uiteraard alleen mannen) van allerlei allooi. Een kleine vijftig mensen hebben tussen 1740 en 1760 minstens één van deze functies bekleed. Het arm- en het kerkmeesterschap waren minder belangrijk dan het buurmeesters- of schepenambt. Wanneer we de elite

beperken tot degenen die buurmeester en/of schepen zijn geweest, houden we een groep van een kleine dertig²⁰ mensen over, waarvan een groot deel katholiek was. Op een bevolking van ruim duizend zielen in 1760 (waarbij vrouwen en kinderen ook meegerekend waren) lijkt dat een zeer beperkte groep. Maar de elite was groter. Behalve de benoemde personen kunnen ook hun naaste families daartoe gerekend worden. Zij bekleedden weliswaar zelf geen functies, maar de invloed en het aanzien daarvan straalde wel op hen af.

Uit de lijsten met benoemingen rond 1750 komen geen grote verschuivingen naar voren binnen de bestuurlijke elite van Soest. Wel doemt een aantal nieuwe familienamen op: die van Jacob Fluijt (1748), Barend Gijsbertse Bouter (1751), Thomas Wantenaer (1752), Willem Otten [van Ommeren] (1754), Meijns de Ruijg (1756), Jacob IJzakse Stalenhoef (1757) en Constantinus Valentijn Webber (1759). Landbouwer Thomas Wantenaer, wagenmaker Meijns de Ruijg en boomkweker Constantinus Valentijn Webber waren inderdaad nieuwkomers, die respectievelijk in 1749, 1753 (vanuit Eemnes) en 1758 (vanuit Nieuwendam) naar Soest waren gekomen. De families

¹⁹ Elbert Geurtse heette eigenlijk Butselaar.

²⁰ Tussen 1740 en 1760 waren er acht verschillende buurmeesters en 25 schepenen. Vier personen waren zowel buurmeester als schepen. In totaal gaat het dus om 29 personen.

Bouter en Stalenhoef woonden al veel langer in Soest. Over eerdere deelname aan het dorpsbestuur is nog weinig bekend. Het onderzoek zou zich uit moeten strekken over een langere periode om te zien of verwanten al eerder bestuursfuncties hebben bekleed²¹.

De bestuurlijke elite van Soest viel halverwege de 18de eeuw niet geheel samen met de maatschappelijke elite. Zo waren er verschillende –met name gereformeerde– personen die een bestuursfunctie kregen toebedeeld, maar geenzins tot de rijke bovenlaag van de bevolking behoorden. Die bovenlaag werd grotendeels gevormd door katholieken.

Dat er binnen de bestuurlijke elite van Soest rond 1750 geen grote verschuivingen lijken te hebben plaatsgevonden, is onder andere te verklaren doordat de lokale invloed van de Prins van Oranje niet nieuw was. Als ambachtsheer van Soest en eigenaar van de buitenplaats Soestdijk drukte hij al veel langer zijn stempel op de benoemingen in Soest. Bovendien was de groep waaruit voor het dorpsbestuur geschikte personen gekozen konden worden, zo klein dat er weinig alternatieven waren. Dat blijkt wel uit de vele benoe-

mingen van katholieken en zelfs enkele analfabeten.

Verder onderzoek

In dit artikel wordt de onderzoeksvraag deels beantwoord, maar komen ook nieuwe vragen boven, zoals:

- Hoe werd precies de lijst met genomineerden opgesteld? Wie hadden daar invloed op?
- Waarom werd een enkele keer de nummer twee verkozen boven de als eerste genomineerde?
- Wat betekende de uitoefening van een openbaar ambt voor de betrokkenen? Waarom werd dit soms geweigerd?
- In hoeverre was de Soester bestuurlijke elite onderling aan elkaar verwant?
- In hoeverre waren de ‘nieuwe’ namen na 1747 ook echt nieuw in het dorpsbestuur van Soest?
- Hoe verhiel de bestuurlijke elite zich met de maatschappelijke elite?

Om de elite nog beter in beeld te brengen is meer genealogisch onderzoek nodig, niet alleen naar de personen zelf, maar ook hun afkomst en de onderlinge relaties tussen de genoemde families.

²¹ Over de familie Wantenaar zie: G.J.M. Derks, ‘De familie Wantenaar’, Van Zoys tot Soest, jrg. 17, nr. 4, voorjaar 1997, en P.J.K. van Werkhoven, ‘Het geslacht Wantenaar’, in: *Stichtenaren uit vroeger jaren. Bundel verhalen, genealogieën en kwartierstaten uitgegeven ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de afdeling Utrecht van de Nederlandse Genealogische Vereniging (Utrecht 1987).*

Zo bestonden er familiebanden tussen de Van Logtensteyns enerzijds en de families Hilhorst en De Beer anderzijds. Het zou interessant zijn dit verder te onderzoeken om het netwerk van de elite bloot te leggen. Naast genealogisch onderzoek is ook aanvullend biografisch onderzoek nodig: wie waren nu precies de benoemde personen en welke beroepen oefenden zij uit? Enkele personen, met name de ambachtslieden, vinden we terug in rekeningen. Daarvan zouden er nog meer onderzocht moeten worden. Kerkelijke archieven zouden hierover nog informatie kunnen bevatten, uiteraard ook over het geloof van betreffende personen. Bronnen met betrekking tot belastingen kunnen verder inzicht geven in het bezit en de rijkdom van de inwoners van Soest.

Het onderzoek heeft zich tot nu toe beperkt tot de periode 1740-1760. Voor een goed overzicht en lange termijnontwikkelingen zou een langere periode

onderzocht moeten worden. Voor een groot deel van de 18de eeuw zijn de namen van de electies in de archieven te vinden. Het zou ook interessant zijn om meer te weten over de context. Wat gebeurde er in die tijd allemaal in Soest? In hoeverre was er sprake van “ruste eenigheyd en welvaaren”, waar de bestuurders beloofden zorg voor te dragen? Kerkelijke archieven kunnen hier inzicht in geven. Verder zijn er (helaas alleen) uit de eerste helft van de 18de eeuw resoluties van het gerecht bewaard gebleven. Tot slot bevinden zich in de archieven van de Nassause Domeinraad, die namens de Oranjes hun goederen beheerde, wellicht ook nog interessante stukken, zoals reisverslagen van inspecteurs die bezoeken brachten en de plaatselijke toestand beschreven.

Kortom: aanvullend onderzoek kan nog veel meer informatie over de elite van Soest in de 18de eeuw aan het licht brengen.

Benoemingen dorpsbestuurders Soest 1740-1760

(b) = buurmeester

(s) = schepen

(s Hees) = schepen van Hees (met ?: aanduiding Hees stond niet in de bron en is dus niet zeker)

(a) = armmeester

(k) = kerkmeester

De benoemingen werden jaarlijks gedaan op St. Lambertus (17 september). Hieronder worden voor het jaar 1741 en de jaren 1751-1760 alleen de nieuw aan-

gestelde bestuurders genoemd en niet degenen die eerder als buurmeester (zij waren één jaar buurmeester en daarna twee jaar schepen) of schepen (voor twee jaar benoemd) waren aangesteld en aanbleven.

De lijst is gebaseerd op de volgende bronnen:

- HUA, Dorpsgerechten (Soest), inv.nr. 1910, Protocolen van acten ... met jaarlijks lijsten van benoeming van schepenen, buur- en kerkmeesters (1740-1750).
- GA Soest, Gerecht Soest en Birk (1588-1813), inv.nr. 7, Electies van buurmeesters, schepenen, kerkmeesters en armmeesters (1751-1760).

1740

Willem Schimmel (b)
 Elbert Geurtsen (s)
 Jan Aalten (s)
 Govert Cornelisz (s)
 Jan Willemse Bouwman (s)
 Gijsbert Albertse Broek (s)
 Gerrit van Altena (s)
 Jacobus Doekes (k)
 Hendrik Tesselhoff (a)

1741

Geurt Peterse Roeten (b)
 Peter Geurtsen Hilhorst (s)
 Gerrit van Altena (s)
 Jacob Cornelisz (s Hees)
 Jan van 't Klooster (a)
 Gerrit Varekamp (k)

1742

Rutgerus de Beer (b)
 Gerrit Varekamp (s)
 Jacob Elbertse (s)
 Geurt Peter Roeten (s)
 Willem Schimmel (s)
 Peter Geurtsen (s)
 Gerrit van Altena (s)
 Jacobus Cornelissen (s Hees?)
 Evert Gijsbertsen (a)
 Jacob van Altena (k)

1743

Gerrit van Altena (b)
 Gerrit Gijsbertse Schouten (s)
 Jan Schimmel (s)
 Rutgerus de Beer (s)
 Geurt Peterse Roeten (s)
 Gerrit Varekamp (s)
 Jacob Elbertse (s)
 Jacobus Cornelisse (s Hees?)
 Jan Stael (a)
 Jan Aalten (k)

1744

Jacob van Logtesteyn (b)
 Jan Aalten (s)
 Peter Jacobse (s)
 Gerrit van Altena (s)
 Rutger de Beer (s)
 Gerrit Gijsbertse Schouten (s)
 Jan Schimmel (s)
 Jacob Cornelissen (s Hees)
 Caspar Hageman (a)
 Evert Gijsbertsen (k)

1745

Peter Geurts (b)
 Jan Gijsberts Broek (s)
 Willem Schimmel (s)
 Gerrit van Altena (s)
 Jacob van Logtesteyn (s)
 Jan Aalten (s)
 Peter Jacobse van Hees (s)
 Jacob Cornelisz (s Hees?)
 Gerrit Kok (a)
 Gerrit Varekamp (k)

1746

Geurt Peterse Roeten (b)
 Jacob Elbertsen (s)
 Gerrit van Altena (s)
 Peter Geurtsen (s)
 Jan Gijsbertse Broek (s)
 Willem Schimmel (s)
 Jacob v. Logtensteyn v. Hees (s)
 Jacob Cornelisz (s Hees?)
 Rijk Varekamp (a)
 Gerrit van Bokbergen (k)

1747

Rutger de Beer (b)
Evert Gijsbertse (s)
Jan van 't Klooster (s)
Jan Lubbertse (s Hees)
Geurt Peter Roeten (s)
Peter Geurtse (s)
Jacob Elbertsen (s)
Gerrit van Altena (s)
Toon van Logtensteyn (a)
Anthony van Veerssen (k)

1748

Gerrit van Altena (b)
Peter Geurtsen (s)
Aart Jansen (s)
Rutgerus de Beer (s)
Evert Gijsbertse (s)
Jan van 't Klooster (s)
Jan Lubbertse (s Hees)
Pieter Bolman (a)
Jacob van Altena (k)

1749

Jacob van Logtesteyn (b)
Gerrit van Bokbergen (s)
Jan Aalten (s)
Gerrit van Altena (s)
Peter Geurtsen (s)
Aart Jansen (s)
Jan Lubbertse (s Hees)
Peter Dijkman (a)
Volg... Varekamp (k)

1750

Peter Geurtsen Hilhorst (b)
Rutgerus de Beer (s)
Aart Jansen (s)
Jacob van Logtesteyn (s)
Gerrit van Bokbergen (s)
Jan Aalten (s)
Jan Lubbertsen (s Hees)
Jacob Fluit (a)
Willem Schimmel (k)

1751

Gerrit van Altena (b)
Willem Schimmel (s)
Evert Gijsbertsen (s)
Barend Gijsbertse Bouter (a)
Gerrit Bekbergen (k)

1752

Geurt Peterse Roeten (b)
Gerrit Gijsbertse Schouten (s)
Thomas Wantenaer (s)
Hendrik Tesselhof (a)
Rijk Varekamp (k)

1753

Jacob Logtesteyn (b)
Rijk Varekamp (s)
Jan Aalten (s)
Pieter Jansen v. Stoutenburg (a)
Pieter Bolman (k)

1754

Rutgerus de Beer (b)
Pieter Geurtsen (s)
Aert Jansen (s)
Willem Otten (a)
Jacob Fluijt (k)

1755

Rijk Varekamp (b)
Willem Schimmel (s)
Jan van 't Klooster (s)
Jan Otten (s Hees)
Lammert Schimmel (a)
Gerrit van Bekbergen (k)

1756

Peeter Geurtsen Hilhorst (b)
Gerrit Kok (s)
Jan Gijsbertsen Broek (s)
Arent Hageman (a)
Meijns de Ruijg (k)

1757

Jan Hendrikse v. 't Klooster (b)
Evert Gijsbertse (s)
Peeter Dijkman (s)
Jacob IJzakse Stalenhoef (a)
Willem Schimmel (k)

1758

Rijk Varecamp (b)
Thomas Wantenaer (s)
Gerrit Gijsbertse Schouten (s)
Hendrik Tesselhof (a)
Cornelis van Altena (k)

1759

Pieter Geurtsen Hilhorst (b)
Jan Gijsbertsen Broek (s)
Willem Schimmel (s)
Jan Willem Schouten (a) "is
Jan Aalten Schouten"
Constantinus Valentijn
Webber (k)

1760

Rutgerus de Beer (b)
Pieter Migielse Dijkman (s)
Gerrit Kok (s)
Cornelis van Altena (s)
Jacob Fluijt (a)
Willem Fluijt (k)

Nogmaals “DE OUDSTE AQUAREL VAN SOEST”

Ton Hartman

Inleiding

Onderlaast stond in dit blad een artikel met bovengenoemde titel geschreven door dhr. Gerard Raven. Hij is in het dagelijkse leven conservator van Museum Flehite. Nu wordt de schrijver van dit artikel in dat verhaal als een van de deskundigen opgevoerd. Wat is mooier voor een vrije tijds historicus om als deskundige benoemd te worden? Niets toch. Helaas is er in de communicatie tussen de verschillende deskundigen wat misgegaan en zijn er wat foutjes in het artikel geslopen. Daarom hier wat aandachtspunten om het bovengenoemde artikel nog wat meer te verduidelijken.

De aquarel van Cornelis de Kruijff

Op de achterzijde van de aquarel staat veel informatie geschreven. Het handschrift is onmiskenbaar van dominee J.J. Bos. Als geen ander was dominee Bos geïnteresseerd in de geschiedenis van Soest. Zijn lijvig manuscript wordt onder de goede zorgen van dhr. Piekema bewaard in het archief in het gemeentehuis van Soest. Degene die werkelijk de tekst aan een kritische blik onderworpen heeft moet tot de conclusie komen dat het indrukwekkend is wat dominee Bos geschreven heeft maar ook dat er hier en daar nuances aangebracht moesten worden. Ditzelfde geldt ook voor het

geschrevene op de achterzijde van de aquarel. Dominee Bos heeft meer dan veertig jaar tegen het schilderij aangekeken en heeft niet kunnen uitstaan dat hij de afgebeelde personen niet bij naam kon noemen. Bij zijn zoektocht is hij van de voor de hand liggende gedachte uitgegaan dat het een collega dominee zou zijn. In dat geval zou dominee Van den Broek de meest waarschijnlijke zijn. Voor deze dominee was Soest zijn eerste predikantsplaats na zijn studie. Maar om een ‘broekie’ van een dominee met een waardevolle aquarel te belonen terwijl hij maar amper drie jaar de hervormde gemeente gediend heeft is onwaarschijnlijk. Maar het is nog onwaarschijnlijker dat dominee Wouterus Gijsbertus van den Broek een gegeven cadeau laat hangen in de dienstwoning. Het zou toch het toppunt van ondankbaarheid zijn. Ook de suggestie van huwelijkscadeau is niet reëel, op je huwelijksportret vereeuwigd worden met je schoonmoeder op gelijke grootte afgebeeld zou toch wel voor gefronste wenkbrauwen zorgen. De conclusie uit voorgaande gegevens moet toch wel wezen dat de afgebeelde personen onbekend zijn.

Is met deze conclusie de betrouwbaarheid van het levenswerk van dominee Bos aangetast? Natuurlijk niet, elke historicus – beroeps of amateur – heeft

de intentie om een waarheidsgetrouw verhaal te schrijven, maar iedereen weet dat er altijd een verkeerde inschatting gemaakt kan worden. Onze dorpsgechiedschrijver heeft voor meer dan 100 jaar terug een bijna wetenschappelijk werk gemaakt, zeker zonder de moderne hulpmiddelen zoals computer en Internet is het een gigantische klus geweest. Helaas is de leesbaarheid wat minder, de 19^e eeuwse schrijfstijl wordt tegenwoordig als langdradig beschouwd.

Terug naar het aquarel, als we de afgebeelde personen als onbekend beschouwen is ook de datering weggefallen en kan de aquarel op elk moment in het werkzame leven van Cornelis de Kruijff gemaakt zijn. Cornelis leefde van 1774 tot 1828. Zoals dhr. Raven scherp opmerkte is het middelpunt van het schilderij de enigszins opgeblazen pastorie en ook het uurwerk staat prominent afgebeeld. Ook over de tuinaanleg is al geschreven, het is volgens de Franse stijl met rechte lijnen en zichtassen aangelegd. Maar tegelijkertijd wordt al opgemerkt dat deze tuinvorm in 1817 al uit de mode is. Het zou voor de kunstschilder een kleine moeite wezen om aan de tuin op het schilderij een Engels accent te geven, een enigszins slingerend wandelpad in de plaats van de kaarsrechte weg en de opdrachtgever zou in zijn nopjes zijn. Misschien is de aquarel nog wel 10 tot 20 jaar ouder dan tot nu toe aangenomen is?

De verschillende boompjes en struikjes zijn ook mooi geschilderd. In het meer-malen genoemde artikel is de link gelegd met de grafsteen van Isaak Inssen. Een andere grafsteen die mogelijk ook verband met de aquarel zou kunnen hebben is die van Constantinus Webber. Constantinus was boomkweker en zijn derde echtgenote was afkomstig uit de woonplaats van Cornelis de Kruijff namelijk Amsterdam.

Over deze Cornelis is nog wat meer bekend, in het "Lexicon Nederlandse Beeldende Kunstenaars 1750-1950" onder redactie van Pieter A. Scheen staat dat hij schilderde en aquarelleerde landschappen en stadsgezichten in de trant van Jan van der Heyden. Bij zijn beroep staat echter vermeld; houtzaagmolenaar. Zou Cornelis de Kruijff tijdens het schilderen ook een bezoekje aan de Oude Kerk van Soest gebracht hebben? Zou hij op het koor van de kerk zijn ogen nederig op de vloer gericht hebben? Dan zou hij misschien wel de grafsteen met de inscriptie **Cornelis Guertsen de Cruijff 1658** gezien hebben? Zou hij dan het wapenschild, met daarop de molenwiek als schuinkruis geplaatst, ook herkend hebben? Zou er enig familieverband bestaan tussen deze twee Cornelissen hoewel er wel 150 jaar tussen zit?

Het anonieme schilderij

In het artikel wordt ook nog een ander anoniem schilderij van de Kerkstraat ten tonele gevoerd. Helaas is bij de beschrij-

ving van de afgebeelde panden enige verwarring ontstaan.

*Anoniem schilderij van de Kerkstraat
(Gemeentearchief Soest 1580.0155)*

Het is een mooi landschappelijk tafereel met een vrouw die een koe en drie schapen voor zich uit jaagt. Ze gaat richting de Birkst maar met welk doel is weer een veronderstelling. Het is niet waarschijnlijk dat het een dagelijks tochtje is, de vrouw lijkt haar beste jurk aan te hebben. Het is wel in de morgen geschilderd, de schaduw van de koe is aan de zuidwestzijde geprojecteerd, de bomen staan volop in het blad dus is het zomerseizoen. Er lopen geen lammeren bij de schapen, waarheen zullen ze op weg zijn?

In het vorige artikel werd vermeld dat het gebouw met de trapgevel het pand "De Pol" zou zijn. Oudere inwoners van Soest zullen nog weten dat op die locatie de bakkerij Van der Flier gevestigd was. Het opvallende pand met de witte gevel

is in juli 1945 afgebrand en niet meer opgebouwd. Dit pand was bekend onder de naam "De Posthoorn". De ouderdom van het pand is niet bekend maar weer een andere grafsteen in de Oude Kerk vermeld het volgende; **YSACK. AERTSZ. IN DE. POST.HOORN 1658.** Ysack Aertsz was landbouwer en herbergier in dat gebouw. Bij sommige Soester historici heerst het hardnekkige misverstand dat er zelfs een bierbrouwerij in het pand gevestigd was. Deze verwarring is wel verklaarbaar, het pand behoorde in de tweede helft van de 17^e eeuw tot het eigendom van een Amersfoortse bierbrouwerfamilie. De brouwerij in Amersfoort, hoe kan het ook anders, was genaamd "De Posthoorn". In de eerste helft van de 18^e eeuw kwam de herberg "De Posthoorn" en de in de onmiddellijke nabijheid gelegen herberg "De Drie Ringen" bij dezelfde eigenaar terecht. Deze besloot om De Posthoorn om te vormen tot bakkerij.

Op het schilderij zijn ook de kenmerken de steunberen aan de witte gevel te zien, op de foto's die van het gebouw bewaard gebleven zijn komen ze ook voor. Maar op de foto's is er geen sprake van een trapgevel, het heeft er wel alle schijn van dat er aan de gevel gerommeld is. Waarschijnlijk is de trapgevel in de loop der jaren wat bouwvallig geworden, het metselen gebeurde vroeger meestal met kalkspecie, en zijn de uitstekende delen er afgehaald. Het riet is er overheen gedrapeerd en het bleef binnen weer droog.

In het vorige artikel wordt vermeld dat links boerderij “t Hoogje” te zien zou zijn, wat we op het schilderij zien is het achterhuis van De Posthoorn. Rechts zien we dus eerst de inrit van het predikantshuis en daarachter het schuine dak van “De Pol”. Dit pand is nu bekend als de vroegere bakkerij Van Brummelen. Voordat de familie Van Brummelen meer dan 150 jaar hun bakkerij daar uitoefende was de familie Fluijt al een honderd jaar bewoner van het gebouw. Het meest fascinerende gebouw wat te zien is op dat schilderij is het op de achtergrond gelegen ‘huis’. Zou dit huize “Bleijendaal” geweest kunnen zijn?

In het artikel van dhr. Gerard Raven wordt vermeld dat er verder geen 18^e eeuwse of oudere afbeeldingen bekend zijn aan die zijde van de Kerkebuurt. In het boek van de gebroeders Hilhorst; Soest, Hees en De Birt staat ook een mooie afbeelding. Deze is vanuit ongeveer dezelfde positie geschilderd als de voornoemde. De gebroeders Hilhorst hebben deze aquarel ontdekt in Dresden in Duitsland. De kunstenaar heeft een mooie plek gevonden om het schilderij te signeren; op de hefboom waarmee de emmer uit de waterput wordt gehaald staat A. Borssom. Op Internet vinden we de kunstschilder Anthonie van Borssom, deze leefde van 1629 of 1630 tot 1677 en is geboren en overleden te Amsterdam. In verschillende musea hangen werken van deze Anthonie van Borssom die zich

voornamelijk met landelijke taferelen bezig hield. Qua tijdsbeeld zou het heel goed kunnen dat hij de schilder is, de Posthoorn bestond immers al in 1658, het min of meer bouwvallige pandje aan de rechterzijde zou een voorganger van “De Pol” geweest kunnen zijn. “De Pol” is gebouwd in 1737.

Volgend jaar wordt vrijwel zeker het aangekochte aquarel van Cornelis de Kruiff nog wel een keer in Soest tentoongesteld, bekijkt u het maar eens goed en eventuele aanvullingen zijn altijd welkom.

GERAADPLEEGDE BRONNEN;

- CORRESPONDENTIE MET MW. M. VULSMA-KAPERS, DHR. GÉRARD DERKS EN DHR. GERARD RAVEN.
- GEBR. HILHORST, SOEST, HEES EN DE BIRKT, HILVERSUM 2001.
- DS. J.J. BOS, NEDERDUITSCH-HERVORMDE GEMEENTE.

UIT HET MUSEUM

Regelmatig ontvangt het museum voorwerpen die mensen schenken of in bruikleen geven. Het museum is daar erg blij mee, zeker als die voorwerpen een specifieke relatie met Soest hebben. De voorwerpen worden niet allemaal permanent geëxposeerd, maar wel geregistreerd in het depot opgeslagen. Met name voor zover de voorwerpen een specifieke relatie hebben met Soest zijn we ook zeer geïnteresseerd in de verhalen die rond de voorwerpen kunnen worden gesponnen.

Zo kregen wij onlangs van mevrouw P. Süß-Heupers uit Veenendaal een merklap toegezonden (zie foto) die ze geborduurd heeft in 1952 op de openbare lagere school in de Kerkebuurt (naast het toenmalige café De Gouden

Ploeg). In zo'n geval zijn we geïnteresseerd in het antwoord op vragen als: waar woonde mevrouw Süß als klein meisje in Soest, zie zaten er nog meer in haar klas, welke onderwijzers waren er.

Nu zullen er wellicht mensen zijn die denken, "maar zo'n stukje borduurwerk" hebben ze daarvoor bij het museum ook belangstelling. Ja zeker, en daar komt nog bij dat we hier te maken met een (weliswaar langzaam, maar toch) verdwijnend handwerk (hobby). Het centrum voor volkskunde in Utrecht heeft daarom onlangs een boek gepubliceerd over allerlei borduurtechnieken die in het verleden werden gebruikt en die uit het zicht zijn verdwenen of dreigen te verdwijnen.

Merklap

BOEK KLEDERDRACHTEN GOOI-EN EEMLAND

Door de Stichting tussen Vecht en Eem wordt in 2008 uitgegeven een boek over klederdrachten in Gooi- en Eemland. Het boek omvat 128 pagina's kleurendruk in een formaat van 22 x 22 cm. Er worden veel afbeeldingen in opgenomen. Aan bod komen de boven- en onderkleding in verschillende varianten, evenals de daarbij gedragen sieraden, niet alleen van vrouwen, maar ook van mannen en kinderen.

In de winkel kost dit boek € 27,50.

Als u lid bent van de Historische Vereniging en nu **voorintekent** kunt

u het boek kopen voor € 22,50. Bovendien steunt u dan de Historische Vereniging en het Museum Oud Soest.

Hoe intekenen?

Vul onderstaande antwoordstrook in en lever deze in bij het Museum Oud Soest, Steenhoffstraat 46. U kunt ook een e-mail sturen met de tekst Boek ***Klederdrachten*** naar stmos@planet.nl. Het boek kan te zijner tijd bij het museum worden afgehaald. Betaling vindt plaats bij ontvangst.

De voorintekening sluit **1 februari 2008**.

Hiermee bestel ik als lid van de Historische Vereniging Soest tijdens voorintekening het boek Streekdrachten Eem- en Gooiland voor € 22,50.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Tel.nr.: _____

Ondertekening: _____

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	06-27030981
Genealogie	: de heer W. Routers, routers@wanadoo.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie	: de heer H. Gerth,	035-6016635
Contact Museum Oud Soest	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048

De contributie per jaar	€ 20,- voor leden in Nederland
	€ 25,- voor leden in het buitenland
	€ 35,- voor het bedrijfsleven

Betaling contributie op rekeningnummer 3599.02.235

Betaling bijzondere evenementen op rekeningnummer 3159.91.720

Losse nummers	: Verkrijgbaar bij de secretaris.
	Leden € 2,50
	Niet-leden € 5,00

INHOUDSOPGAVE WINTERNUMMER 2007/20088

	Blz.
Omgang met de geschiedenis en het verleden	1
In memoriam Antoon Tammer	2
Graven in de Oude Kerk deel 3	3
Pastoor Rademaker (1795 - 1872), Deel 16.	14
Soesterknol, scheldnaam of eretitel?	21
'Ruste Eenigheyd & Welvaaren' (deel 2) Onderzoek naar de elite	25
Nogmaals De oudste aquarel van Soest	35
Uit het museum	39
Boek klederdrachten Gooi- en Eemland	40

